

Давні друзі наші – пісні, танці, марші

Навчально-методичний посібник
для здобувачів освітніх ступенів
«молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр»

Частина III

Марші

Харків
2022

Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
ХАРКІВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО - ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Давні друзі наші – пісні, танці, марші

Навчально-методичний посібник
для здобувачів освітніх ступенів
«молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр»

Частина III.

Марші

Харків
2022

УДК 378.016:780.647.2]:781.66(075)

Д 13

Укладачі :

Людмила СНЕДКОВА, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя, викладач вищої категорії, викладач-методист педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Максим МЕЛЬНИЧЕНКО, викладач вищої категорії, викладач педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

викладач педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Рецензенти:

Юрій ДЯЧЕНКО – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Вадим ТИЩИК – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя, викладач педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Д 13 **Давні друзі наші – пісні, танці, марші** : Ч. III: навч.-метод. посібник для здобувачів освітніх ступенів : «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр» /уклад. Людмила Снедкова, Максим Мельниченко; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2022.: Марші. – 108 с. – Ноти.

Навчально-методичний посібник укладено на підставі програм з дисциплін «Спеціальний музичний інструмент», «Акомпанемент», «Додатковий інструмент (баян, акордеон)» з урахуванням чинних програм «Мистецтво» 5-9 кл. (авт. склад: Масол Л. М. та ін.), відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Запропоновані до опанування твори та методичні рекомендації до опанування виконавських складностей професійно-педагогічного репертуару призначені для забезпечення освітнього процесу та практичної діяльності викладачів, здобувачів закладів вищої освіти мистецького спрямування та вчителям музичного мистецтва ЗЗСО а також стануть в нагоді всім хто полюбляє грати та співати у супроводі баяна та акордеона.

УДК 786,8 (075,8) П,24

© Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2022;

© Л.А. Снедкова, М.В.Мельниченко

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ТВОРАМИ ЖАНРУ «МАРШ» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН «СПЕЦІАЛЬНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ», «ДОДАТКОВИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ» (БАЯН, АКОРДЕОН)	8
1.1. Виховання виконавської майстерності.....	11
1.2. Робота над аплікатурою.....	14
1.3. Техніка володіння міхом.....	17
1.4. Засоби інтонування мелодії.....	26
1.5. Гучність звука.....	27
1.6. Самостійна робота студента.....	29
1.7. Питання для самоконтролю.....	31
РОЗДІЛ 2. МАРШ. ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР (АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ)	
Перший рівень складності	
3.1. Туш. Музика народна. До мажор	33
3.2. «Наче марш». Д. Кабалевський. Ре мінор.....	33
3.3. Марш. В.Вовків. Фа Мажор.....	33
3.4. Марш. Т. Кларк. Ре Мажор.....	34
3.5. Марш. В Сорока. До Мажор.....	35
3.6. Марш дошкілят. К. Лонгшамп-Дружкевічова. До Мажор.....	36
3.7. «Марш каченят». Г. Беляє. Ля мінор... ..	37
3.8. Марш. М. Робер. Фа Мажор. Мі Бемоль Мажор.....	38
3.9. «Козак». Ю. Щуровський .Фа Мінор.....	39
3.10 Марш. Д Шостакович. Соль Мажор.....	39
3.11 Марш. Є.Юцевич. До Мажор.....	40
3.12. «Військовий марш». Г. Гайдн. Фа Мажор.....	41
3.13. «Горн». М. Чайкін. До Мажор.....	42
3.14. «Барабан». Д.Кабалевський. До Мажор.....	43
3.15. Марш. Л.Шульгін. Фа Мажор.....	44

3.16.	«В похід». В.Клін. Фа Мажор.....	45
3.17	Марш. Р.Шуман. Соль Мажор	46
3.18.	«Похідний марш». Д. Кабалевський. Сі Бемоль Мажор.....	47
3.19.	Марш. Д.Шостакович. До Мажор.....	49
3.20.	Марш. В. Сорока. Ре Мажор.....	50

Другий рівень складності.

	Твори для самостійного методичного опанування та завдання для самостійного складання рекомендацій щодо вивчення творів жанру « Марш».	51
3.21.	«Марш дерев'яних солдатиків». П.І. Чайковський. Ре Мажор.....	52
3.22.	Марш. В. Власов. До Мажор	54
3.23.	«Військовий барабанщик». Г. Беляєв. До Мажор	54
3.24.	«Юнацький марш». М. Фрадкін. Фа мажор	55
3.25	Марш. Є. Дербенко. Ля Мінор.....	57
3.26	«Барабанщик». Д. Кабалевський. До Мажор.....	59
3.27.	«Марш». В. Коровіцин. До Мажор.....	59
3.28.	Марш. І.Фішер. Ре Мажор.....	60
3.29.	Марш. С.Прокоф'єв. До Мажор.....	61
3.30	Марш з опери « Аїда» .Дж. Верді. Ля бемоль Мажор.....	63

Третій рівень складності.

3.31	«Турецький марш». В.А. Моцарт. До діез мінор.....	64
3.32.	Марш. Д. Кабалевський. До Мажор.....	66
3.33.	«Марш солдатів». В. Шаїнський. Соль мінор.....	69
3.34.	«Марш Гардемаринів». В. Лебедів. Ре Мажор.....	71
3.35.	«Фантастичний марш». А. Пожарицький. Ми бемоль мажор.....	72
3.36.	«Весільний марш». Ф. Мендельсон. До Мажор.....	74
3.37.	«Марш». А.Пожарицький. До Мажор	76
3.38.	«Марш Тореадора» з опери «Кармен». Ж.Бізе. Ля мінор.....	78
3.39.	«Персидський марш». Й. Штраус. Сі бемоль мажор.....	80
3.40.	«Прощание слав'нки». Старовинний марш. А. Агапкін. Фа мінор.....	82
3.41.	Марш. Є. Адамцевич. До Мінор.....	85

ПІСЛЯМОВА	87
5. Список використаних джерел	88
ДОДАТОК 1. Орієнтовне календарне планування аудиторної та самостійної роботи студентів за оновленими програмами предмету «Мистецтво» ЗЗСО.....	90
ДОДАТОК 2. СИЛАБУС курсу «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)».....	94
ДОДАТОК 3. СИЛАБУС курсу «Додатковий музичний інструмент (баян, акордеон)».....	101

Передмова

Музика як соціокультурний феномен відіграє значну роль в становленні та розвитку її духовної культури. В сучасній світовій культурі, музична культура суспільства посідає місце однієї з важливих та визначальних частин життя людини. Музичну культуру суспільства неможливо усвідомити без професійної гри на музичних інструментах.

Вчитель музичного мистецтва здійснює музичну освіту й естетичне виховання учнів у відповідності до програм, що реалізується в ЗЗСО. Фахівець сприяє формуванню в учнів інтересу та любові до музики, виховує в них загальну естетичну, художню і музичну культуру.

Для виконання зазначених завдань учитель музичного мистецтва використовує ефективні форми, методи, засоби освітнього процесу, обирає кращі зразки вокально-хорової, інструментальної народної та класичної музики, самостійно виконує музичні твори, а також може використовувати записи української вокальної та інструментальної музики у виконанні майстрів мистецтв [3].

Якість і педагогічна ефективність музично – виконавської діяльності учителя мистецтва в ЗЗСО залежить, насамперед, від рівня його всебічної інструментальної підготовки у вищому закладі освіти [14].

Мета укладення навчально-методичного посібника – розглянувши виконавські труднощі, що виникають під час вивчення творів жанрі «Марш» (наданих у новій аранжировці), запропонувати шляхи їх подолання, керуючись основами методики викладання гри на інструментах (баяні, акордеоні) та надати методичну допомогу здобувачам у якісному, професійному вивченні творів професійно - педагогічному репертуару .

В умовах навчання гри на музичному інструменті у закладах вищої освіти за вимогами ЕКТС є не тільки можливість, а й необхідність докорінно змінити підхід до добору навчального репертуару згідно з вимогами новітніх програм предметів «Мистецтво», «Музичне

мистецтво» у закладах загальної середньої освіти, де складовою програми слухання музики. [16]. Найдоступнішим видом виконавської майстерності у процесі музично-освітньої діяльності є її робота вчителя над рухово - танцювальними елементами в музичних композиціях до позакласної, освітньої діяльності. Наголосимо, що танцювально-маршова музика вивчається здобувачами під час опанування творів «Професійно-педагогічного» змістовного модуля. В цьому модулі в опановується репертуар новітніх програм митецького напрямку.

Марші, запропоновані у навчально - методичному посібнику, перекладені для баяна, акордеона та призначені для здобувачів ЗВО мистецьких напрямів. Даний музичний матеріал розподілений на три рівні складностей:

1 рівень складності – марші, які легко запам'ятовуються, нескладні для виконання. Рекомендовані для вивчення студентами у процесі виконання завдань з дисципліни «Додатковий інструмент (баян, акордеон)». Для студентів з недостатньою музичною підготовкою;

2 рівень складаностей – марші з незначними інструментальними виконавськими складностями, які долаються під час розучування за допомогою відповідних вправ і рекомендовані для вивчення завдань із дисципліни «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)», «Акомпанемент». Для здобувачів, які мають достатній рівень виконавської підготовки з початковою музичною освітою;

3 рівень складності – твори, виконання яких потребує певної професійної підготовки, виконавського досвіду та додаткового часу для опанування. Марші, які мають більше ніж 2 частини, потребують певного виконавського досвіду. Рекомендовані для вивчення здобувачами з достатнім рівнем музичної підготовки під час виконання завдань із дисципліни «Спеціальний інструмент (баян, акордеон)».

Професійне інструментальне виконання творів в жанрі «Марш» учителем під час проведення занять у закладах загальної середньої освіти

допоможе школярам усвідомити красу й багатство жанрів музичної культури, зв'язків мистецтва з життям, внутрішнім світом дитини у системі «Я – мистецтво».

**РОЗДІЛ І. МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ТВОРАМИ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН «СПЕЦІАЛЬНИЙ МУЗИЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТ», «АКОМПАНеМЕНТ»,
«ДОДАТКОВИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (БАЯН, АКОРДЕОН)»
(за програмами предмета «Мистецтво» ЗЗСО)**

У навчально-методичному посібнику запропоновані твори жанру «Марш» які найчастіше слухають та грають здобувачі різних рівнів підготовки виконуючі індивідуальні завдання до практичних занять під час проходження виробничих практик, за робочим планом вчителя ЗЗСО.

Марш сформувався як жанр військової музики в епоху пізнього середньовіччя. Марш (з фр. – рух, ходіння) – музичний твір в енергійному, чіткому ритмі, й наближеному до крокування темпі.

Цей жанр склався в інструментальній музиці у зв'язку із необхідністю синхронізації руху великої кількості людей (рух військ в строю, святковий або церемоніальний хід), один з основних прикладних жанрів. Марш відрізняють чітким ритмом та статичною розміреністю темпу, не змінного впродовж всього твору.

Класифікується марш у залежності від швидкості руху та події до котрої його приурочено:

- Похідні марші за темпом мають відповідати похідному пересуванню особового складу 110—120 кроків на хвилину.
- Церемоніальний марш, в 4/4 повільніше за швидкий марш, який пишеться в 2/4 або в 4/4 *alla breve*.
- Поховальний марш має однакові рухи з церемоніальним або ще повільніші, пишеться в мінорі, а тріо в мажорі.

Маршовість як особливість музики, пройнята маршовими ритмами, під яку не обов'язково крокувати. Пісенність, танцювальність і маршовість в українській народній музиці і творах композиторів-класиків – теми музичних занять в ДЗО та уроків в ЗЗСО.

Твори жанру «Марш» стануть у нагоді під час виробничих практик та в позакласній роботі в ЗЗСО.

Важливе значення має **перший період** ознайомлення з твором.

Здобувач-виконавець має вміти визначити: форму твору, фактуру, технічну складність запропонованих творів, види техніки, які зустрічаються в даному художньому творі, штрихи, лад та тональність, аплікатурні та технічні труднощі, розшифрувати мелізми, знати теоретичні основи утворення штрихів, міхових прийомів, вміти виставити міх в запропонованих нотних текстах тощо.

Для з'ясування напряму роботи потрібно ознайомитися з твором у цілому, прослухавши його в запису або в живому виконанні, прочитавши з листа у повільному темпі й програвши хоча б його фрагменти, слід в уяві спробувати відтворити цілісне звучання таким, яким воно повинно стати вже на завершальному етапі.

Спираючись на уявне звучання, до нотного тексту здобувач вносить перші позначки загального плану драматургії, а також подробиці аплікатури, штрихів, детальних динамічних, артикуляційних й агогічних нюансів.

Другий етап можна вважати основним у становленні професійної, художньої техніки виконавця, і всі її елементи та способи гри тут можуть бути використані як варіанти різноспрямованої уваги. Віддаючи перевагу то одному, то іншому способу гри виконавець шліфує деталі, окремі грані художнього образу. Цей період є найбільш трудомістким. Варіантний метод тут знаходить повне застосування. Цінність варіантного підходу полягає в оптимальності охоплення основних компонентів техніки в конкретному творі.

Завдання **третього етапу** – попередити сценічне самопочуття виконавця і обіграти твір в умовах, наближених до естрадних. Останній, заключний етап роботи, психологічно найскладніший, адже вимагає навичок розподіленої уваги і творчої уяви виконавця.

Виконувати марші слід артистично, підкреслюючи музичні фрази, штрихи, динаміку.

У процесі роботи над маршем здобувач має систематично працювати над формуванням елементарної упорядкованості ігрових рухів, виконавчих дій, над розташуванням пальців у кожній новій аплікатурній ситуації, розвивати навички артикуляції, змістовності та образності виконання.

Процес розучування кожного нового твору є певною мірою відтворенням у стислому вигляді шляху становлення і формування навичок і вмінь, опанованих здобувачем за весь період навчання. Розучуючи твір за принципом від простого до складного, необхідно використовувати вже здобуті навички і прийоми з оригінальним емоційно-образним змістом.

Оволодіння технікою й доведення її до найвищого рівня художньої майстерності неможливе без постійного вдосконалення окремих її елементів. До цього зобов'язують і загальна потреба творчого зростання здобувача, і зовсім нові умови функціонування вже набутих навичок, і виникнення нових труднощів і завдань.

1.1. Виховання виконавської майстерності.

У сучасних умовах реформування освіти актуальними залишаються питання ефективної підготовки молодих спеціалістів для подальшої творчої та освітньої діяльності. Для досягнення поставлених цілей необхідно чітко формувати педагогічну позицію викладача, спрямовану на розвиток творчого потенціалу здобувача. Процес постійного професійного зростання в галузі музичної освіти вимагає активізації до аналізу проблем, пов'язаних зі специфікою викладання дисциплін музичного циклу.

Сучасне суспільство висуває перед молоддю багато умов, з-поміж яких – формування умінь та якостей особистості. На індивідуальних заняттях з музичного інструменту (баян, акордеон) також слід системно розвивати, виявляти власні художні інтереси та потреби; уміння планувати та організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва чи самовираження через мистецтво; раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб, здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію тощо; не боятися пропонувати нові ідеї, шляхи їх художнього розв'язання, презентувати власні творчі досягнення. Доцільно застосовувати мистецький досвід для вираження емоцій, почуттів, переживань та корекції власного емоційного стану.

Робота над твором в жанрі «Марш» починається з продуктивного планування та осмисленого опрацювання музичної тканини. В процесі творчого опрацювання нотного тексту виконавець намагається пізнати задум композитора, наслідувати, або хоч наблизитись силою художньої уяви до атмосфери авторського мислення, формує індивідуальне музично-виконавське мислення. Для цього він займає позицію дослідника: вивчає творчу біографію композитора і історію виникнення самого твору. Після першого ознайомлення і отримання художніх вражень виконавець намагається віднайти в нотному тексті ті об'єктивні формо-творчі інтонаційно-виражальні засоби, які підтверджували б його загальні

уявлення про емоційно-образний склад музики, тобто визначити особливості жанрові, темпоритмічні та динамічні характеристики.

Процес роботи над твором в жанрі «Марш» являє собою поступове заглиблення в суть його художніх образів. На першому етапі вивчення створюються загальні уявлення про характер, темп, динаміку пісні, визначаються елементи фразування, кульмінації, точки зміну напрямку руху міху. Під час роботи над твором іноді доводиться працювати над його частинами, виявляти технічно важкі місця, їх радимо повчити окремо, дбайливо ставитися до нотного тексту. Корисно вчити твір у повільному темпі (навіть на завершальному етапі), але ця робота має бути неформальною, а емоційно-активною. Важливим засобом виразного виконання є штрихи і аплікатура. Їх вибір залежить від стилю, характеру, темпу твору.

Наявність цих умінь та якостей свідчить про сформованість у здобувача компетентності щодо уміння вчитися впродовж життя; ініціативності й підприємливості; соціальної та громадської грамотності.

Майбутній учитель музичного мистецтва має бути фахівцем високого загальнокультурного розвитку, з розвиненим мисленням, фантазією та уявою, культурою почуттів, спроможним імпровізувати та творити. Він має переосмислити мету освіти, систему методів, структуру уроку, а головне – власну роль організатора взаємодії дитини із твором мистецтва у всіх жанрах, зокрема з музичним твором.

Провідним елементом музичного виховання здобувачів у процесі роботи над твором в жанрі «Марш» є прищеплення естетичного смаку, акцентуація їх уваги на красу відомих музичних творів, їх оригінальні трактування та інтерпретації.

Дисципліни професійної і практичної підготовки спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери студентів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих

потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас через образний зміст творів мистецтва відкриваються широкі можливості ефективно впливати на виховання патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей.

Велику увагу слід приділяти розвитку штрихової культури, що допомагає сформувати навички слухового контролю. Професійна підготовка потребує від здобувача знань форми музичних творів, достовірної передачі характерних та стилістичних особливостей твору.

Специфіка майбутньої професії вимагає від виконавця твору для слухання надбання навичок читання нот з листа, гри на слух та транспонування. Відповідно до цих завдань із самого початку навчання необхідно прищеплювати здобувачу постійну зацікавленість до систематичних занять цими видами підготовки і саме цьому він повинен приділяти частину часу самостійній роботі.

Основна проблема виховання виконавської майстерності музиканта невіддільна від виразного виконання вимови музики. Усвідомленню концепції художньої техніки сприяє глибоке вивчення її першоджерел, до яких належать: теоретичні знання, специфіка виконавського слуху й музичного мислення, процес мікроструктурного інтонування в органічній єдності з динамікою загальної драматургічної спрямованості розгортання твору, виконавський тонус та співтворчий характер інтерпретації.

Для вирішення цієї проблеми перед викладачами ЗВО мистецьких напрямів постають такі завдання:

- виховання громадянина, духовно багатого, освіченої людини, яка має фундаментальні знання зі свого фаху і добре обізнана з сучасною історією, культурою, наукою, літературою та мистецтвом;
- виховання виконавця, здатного глибоко відчувати й мислити, у якого повинна бути потреба пропагувати музичну культуру,
- вчителя, який досконало володіє виконавською майстерністю.

Щоб формувати музичне мислення талановитої молоді, необхідно переосмислити та грамотно потрактувати всю суму засобів музичної виразності та виражальних інструментальних засобів як динаміки процесу музичного розвитку безпосередньо у виконавця.

Проблему виконавського музичного мислення слід розглядати як узагальнення вже досягнутого досвіду високохудожніх надбань у виконавському мистецтві баяністів та як один з найважливіших аспектів у формуванні музичного мислення студентів-музикантів, а також як засіб подальшого підвищення художньої культури.

1.2. Робота над аплікатурою

Порядок використання і чергування пальців під час гри на музичних інструментах називається «аплікатурою». Аплікатура займає одне з провідних місць у роботі над музичними творами різних жанрів . Вибір найзручніших для виконання пальців тісно пов'язаний із фразуванням, штриховою різноманітністю, теситурним розташуванням, а також фактурою музичного матеріалу.

Правильна раціональна аплікатура забезпечує природну постановку рук, зручність і впевненість ігрових рухів, прискорює розучування музичних творів, допомагає вільно і безпомилково виконувати їх та полегшує подолання різних технічних труднощів в оволодінні грою на інструментах.

На початкових етапах навчання здобувач будь- якого рівня освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр) має неухильно дотримуватися зазначеної в нотах або рекомендованої викладачем аплікатури. Чим швидше буде вивчена аплікатура, тим легше вона автоматизується й закріплюється. Вибір аплікатури залежить не тільки від особливостей твору, але й від індивідуальних можливостей виконавця, тому не буває і постійно встановленої аплікатури для цілого твору, але для окремих частин, пасажів, фраз може бути встановлена найбільш загальна і доцільна

аплікатура. Вона, як правило, зумовлена їх характером, темпом і допомагає точніше передати зміст твору.

Вагоме значення для встановлення правильної аплікатури має темп.

У творі, який звучить у швидкому темпі, не повинно бути аплікатури з великою кількістю обертання кисті. Якщо швидка п'еса розучується повільно, необхідно передбачити аплікатурні зручності. Для творів повільного темпу існує більше варіантів аплікатури і тут можлива заміна пальців, частіші повороти кисті тощо.

Розвиток техніки баяніста, буде продуктивнішим, якщо додатково використовуються можливості великого пальця. Включати його в гру необхідно поступово, не навантажуючи одразу надмірними вправами.

Під час гри рекомендовано застосовувати «слабкі» пальці для їх розвитку і зміцнення, оскільки нерівномірний розвиток пальців негативно позначається на техніці виконання.

Найбільш сприятливі умови для роботи пальців створюються за допомогою ледве помітних поворотів кисті, які скеровують пальці в напрямку необхідних клавіш. При правильно підібраній аплікатурі рухи пальців будуть спокійними, розміреними, а рухи кисті плавними, без різких обертів. Виробленню правильних аплікатурних навичок буде сприяти гра гам, арпеджіо, акордів, а також читання нот з точним дотриманням аплікатури.

Знання технічних аплікатурних формул полегшує розбір і розучування нового тексту. Оволодіння основними принципами аплікатури створює певну аплікатурну дисципліну, яка дозволить у майбутньому грати так, щоб якомога менше замислюватися над застосуванням тих чи інших пальців, оскільки вони самі будуть чергуватися в необхідному, найбільш зручному порядку. Відсутність аплікатурної дисципліни надзвичайно перешкоджає розвитку музиканта, виконання творів буде невиразним, неточним.

Виконавець на етапі підготовки до вивчення твору має опрацювати деякі аплікатурні прийоми:

- репетиція – швидке й багаторазове повторення одного й того ж звуку пальцями, що чергуються;

- заміна пальців – видобування різними пальцями одних і тих же нот, що повторюються, для чіткішого виконання фігурацій;

- підміна пальців – беззвучна зміна пальців на одній і тій же клавіші без перерви у звучанні з метою звільнення робочого пальця для подальшої гри;

- ковзання – послідовне натискування двох сусідніх клавіш одним і тим же пальцем шляхом зісковзування з однієї клавіші на іншу. Прийом ковзання застосовується в окремих випадках, коли вже не можна використати інші пальці через їх зайнятість.

Обираючи аплікатуру, необхідно враховувати такі положення:

- використання різних пальців (застосування одного пальця на двох клавішах поспіль допускається тільки у виняткових випадках);
- перенесення одного й того ж пальця з першого на третій ряд правої клавіатури і навпаки (під час використання сусідніх звуків мелодії вкрай небажане через велику відстань між клавішами);
- при повторенні однієї й тієї ж ноти два рази зміна пальців бажана, більше двох разів – обов'язкова;
- повторюючи пасаж чи іншу послідовність, необхідно зберігати початкову аплікатуру, не допускаючи навіть випадкового використання інших пальців;
- якщо в пасажі міститься уривок із будь-якої гами чи арпеджію, то він має, якщо можливо, виконуватися із збереженням аплікатури відповідної гами чи арпеджію;
- при повторюванні на різній висоті групі нот (секвенціях) варто використовувати однотипну аплікатуру;

- розміщуючи пальці, необхідно враховувати зручність виконання всього музичного уривку, а не окремих нотних угруповань;
- щоб уникнути незручностей під час виконання творів лівою рукою, необхідно раціонально застосовувати чотири (2,3,4,5) пальці й уміло використовувати басові клавіші допоміжного ряду;
- важливо, щоб аплікатура допускала зручне технічне угруповання і давала м'язам «дихати», тобто отримувала слідом за напруженням хоча б миттєве розслаблення.

Простота, природність, зручність – основні вимоги до аплікатури.

1.3. Техніка володіння міхом

На початковому етапі навчання важливим є напрацювання навичок ведення міху, уміння вести його плавно і достатньо активно, непомітно для слуху змінювати напрямок його руху, уміння відтворювати різні динамічні відтінки.

У навчально-методичній літературі питання ведення міху достатньо висвітлені. Значно менше уваги приділено моменту зміни напрямку міху. Ведення міху здійснюється лівою рукою, міх під час гри рухається віялоподібно, що полегшує рівномірну подачу повітря, необхідного для відтворення якісного звуку і забезпечує стійке положення інструмента під час гри.

Здобувач мусить досконало володіти як технікою ведення, так і технікою зміни напрямку руху міху. Під правильною технікою ведення міху слід розуміти виконання з однаковим дозуванням звучності в період розтиску і стиску.

Міх є звукоутворювачем, художньою силою, душею баяна, акордеона. Працюючи над технікою оволодіння міхом, студент повинен послідовно і на належному рівні засвоїти цілий ряд практичних навичок. Головні з них:

- плавне, безперервне ведення міха, м'яка і точна зміна його напрямку;

- відтворення метричної пульсації;
- виразне виконання динамічних відтінків;
- філіровка звуку, виконання цезур і динамічних ефектів (акценти, сфорцандо);
- різнопланова вимова головних і другорядних музичних елементів.

Бездоганна техніка зміни міху – перш за все в абсолютній синхронності оберту міху і натискання наступного тону (чи тонів) при відповідному характері звучання в кожному конкретному випадку.

Існують два основні прийоми ведення міху:

- міх постійно напружений (безперервний) під час виконання великої музичної побудови;
- міх пульсуючий, коли окремі ноти або співзвуччя виконуються з деякою зупинкою в русі міху.

Безперервний, чистий і наспівний звук досягається у тому випадку, якщо міх рухається спокійно, без ривків. При цьому необхідно м'яко натискати на клавіші, руки знімати обережно. Причиною небажаних різких звуків найчастіше є невмілий розподіл струменю повітря на ноти різної тривалості. Дуже важливо вже на початку навчання опанувати навички розподілу запасу повітря пропорційно тривалості нот, відчувати швидкість, плавність і рівність руху міху.

Побудова музичної фрази і характер музики передбачають визначення напрямку і розмах руху міху. Способів ведення міху буде стільки ж, скільки й музичних задач. Найбільша стійкість інструмента і кращий контакт із ним досягається при коротких і середніх амплітудах розкриття міху. Гра на «довгому» міху зручна для виконання п'єс наспівного характеру в повільному темпі. Рухливу музику зручніше грати на «короткому» міху. У кожному конкретному випадку слід шукати найкращий варіант зміни руху міху відповідно до змісту й характеру п'єси.

Правильна зміна напрямку руху міху є одним із важливих засобів фразування. Зміну руху міху необхідно розуміти як момент природного дихання (цезури) в музичному мовленні, який повинен бути максимально коротким, але без помітного поштовху, і тому студент повинен знати не лише як змінювати міх, але й де краще змінити, щоб не порушити злагоджений плин мелодії.

Як правило, зміна руху міху повинна співпадати з початком музичної побудови (мотиву, фрази, речення). Небажана зміна міху на лізі або посередині фрази. Однак якщо всю фразу неможливо виконати на один рух міху, можна провести зміну всередині фрази перед сильною долею такту, або перед акцентом, або в момент паузи, або в момент, коли вступають інші голоси, щоб не порушити логіку музичної фрази. Будь-яка неосмислена зміна напрямку міху під час виконання призводить до неминучого перекручення характеру музичного твору.

Здобувач зобов'язаний навчитися відчувати під час зміни напрямку міху межі звучання на етапі розтиск та стиск і регулювати подачу повітря в міх баяна, акордеона. Треба вміти ощадливо користуватися під час гри запасом повітря в міху, тобто досягти необхідної сили і якості звучання при економному використанні запасу повітря і мінімальних рухах міху.

У ряді випадків, щоб уникнути недостачі міху під час стиску, доцільно розпочинати виконання п'єси при частково розведеному міху. Одним із важливих елементів у звуковидобуванні є напрацювання навичок плавної зміни міху, головне завдання якого – забезпечення логічного продовження мелодійної лінії на протилежному русі міху. При зміні напрямку руху міху дуже важливо, щоб пальці обох рук м'яко і плавно закривали і відкривали відповідні клапани. Зміна міху допускається після повного закриття клапанів.

Для забезпечення плавної зміни міху необхідно, щоб студент до моменту і в момент зміни напрямку руху міху мав одне незмінне положення руки під лівим ремінцем. Обов'язковою умовою виконання

плавної зміни міху є опора правої та лівої частин корпусу інструмента на стегні виконавця і ретельне регулювання робочого ремінця.

Під час роботи над технікою володіння міхом необхідно мати на увазі наступне: - не слід допомагати веденню міху рухами ніг чи корпусом тіла, що викликає труднощі в управлінні міхом і негативно позначається на якості звуку і техніці виконання;

- інструмент не повинен зсуватися вправо при стисканні і вліво при розтиску;

- розпочинати гру на розтиск потрібно з невеликим запасом повітря в міху;

- щоб уникнути випадкової нестачі повітря в інструменті, не слід доводити міх до крайніх меж стискання і розтиску, тому що сильне розтягування міху викликає труднощі руху пальців лівої руки і плавну зміну міху на етапі стиску;

- змінювати напрямок руху міху необхідно непомітно для слуху, спокійним, але вправним рухом лівої руки з одночасним натиском наступної клавіші;

- як правило, не слід змінювати рух міху на одному й тому ж звуці навіть при початковому розборі п'єси, так як це призводить до дроблення тривалості і, відповідно, до перекручення музичної фрази;

- слід пам'ятати, що поворот міху можливий лише після того, як повністю відзвучить уся тривалість, що стояла перед зміною його напрямку, і у той же час попередній звук не повинен затримуватися більше необхідного часу;

- при чергуванні в мелодії тривалостей різної величини зміна напрямку міху менш помітна перед короткими звуками і більш помітна після них;

- найбільш проста і мало помітна на слух зміна міху між повторюваними звуками, що виконуються на одній і тій же клавіші;

- опановувати зміну руху міху необхідно з урахуванням темпу, штрихів і динамічних відтінків, вказаних у творі;

- як правило, у момент навантаження правої руки відбувається і більш активний рух лівої – натягнення, натиск або ривок;
- чим швидший темп, тим більший смисловий відрізок (чи декілька відрізків) укладається на русі міху в один бік;
- під час вивчення музичного твору всі рухи міху повинні бути міцно зафіксовані і завчені, а також зміна руху міху в заздалегідь відпрацьованих і установлених місцях одразу ж викликає плутанину в рухах пальців;
- у випадку помилок, зупинок і після закінчення чергового твору невикористану частину міху необхідно зводити в основне робоче положення повільно, беззвучно, натиснувши спеціальний клапан-віддушник, а якщо він відсутній, то якомога більше клавіш на обох клавіатурах і ніяких зайвих звуків, бо це одна з вимог елементарної виконавської культури;
- при повільній грі зміну напрямку руху міху можна робити частіше, у швидкому темпі – рідше;
- найбільша стійкість інструмента і кращий контакт з ним досягається при коротких і середніх амплітудах міху.

Досконала техніка володіння міхом є найважливішим засобом досягнення змістовного і виразного виконання музичних пісень та творів.

Баян, акордеон як інструменти клавішної та духових груп мають співучий і сильний звук, велику динамічну гнучкість і найтоншу філіровку звуку.

Однак звукові можливості інструмента не можуть бути повністю використані без оволодіння технікою звукоутворення.

Тривалість, динаміка і характер звуку регулюються за допомогою руху міху з одночасним натискуванням на клавіші, а інтенсивність, характер і межі руху міху визначаються фразуванням, нюансуванням і штрихами твору.

Кожний рух міху повинен бути розрахований відповідно до змісту виконуваного маршу. Виконання на баяні має багато прийомів ведення

міху. На початковій стадії навчання потрібно вивчити основні типи руху міху.

1. Рівний рух. Він зумовлений незмінною швидкістю ведення міху і постійним однаковим зусиллям лівої руки.

p-----f або *f-----p*

2. Прискорення або уповільнення руху міху.

Увага здобувача мусить бути спрямованою на поступове і постійне збільшення або зменшення зусиль лівої руки.

3. Міховий ривок. Цим прийомом досягається сфорцандо (*sf*) (гостроударне виконання окремих звуків чи співзвуччя).

Характер звучання залежить не тільки від ведення міху, але й від різних способів дотику пальця до клавіші або туше. Баяніст повинен знати і завжди пам'ятати обидва фактори, і тільки уміле поєднання різних прийомів туше і руху міху приведе до виразного звучання твору у жанрі «Марш».

На початковому етапі навчання різноманітним способам туше слід виділити три основних:

1. Натиск. Цим способом досягається виконання легато. Рука знаходиться в постійному контакті з клавіатурою при одночасній роботі двох пальців: коли один палець тримає клавішу, інший, торкаючись наступної клавіші, готовий для натискування; натиск наступного пальця супроводжується підняттям попереднього з клавіші (подібно до дії чаш терезів). Вага руки переноситься з одного пальця на інший, з клавіші на клавішу. Цим досягається відчуття опори руки на клавіатуру, рука звільняється від напруження і скованості. Звучання набуває характеру безперервності.

Залежно від характеру маршу і визначення в ньому головного і другорядного натиск може бути глибоким (повним) чи поверховим (неповним).

2. Удар є одним із основних способів звукоутворення стакато. Цей прийом може бути виконаний маховим ударом пальця, маховим ударом кисті, одночасним замахом кисті й пальця.

Кожен із різновидів виконується залежно від позначень штрихів автора твору або аранжувальника-перекладача.

3. Поштовх застосовується для отримання більш важкого стакато. Палець швидко занурює клавішу до упору і рухом кисті відштовхується від неї. Поштовх використовується також при знятті залігованих нот перед стакато і паузами у швидкому темпі.

При будь-якому способі звукоутворення не потрібно високо піднімати пальці й кисть. Ліва клавіатура побудована таким чином, що звучання припиняється і в тому випадку, якщо пальці не відриваються від клавіш, тому м'який натиск клавіш до їх повного занурення з наступним плавним підняттям пальців без відриву від клавіш є основним принципом звукоутворення на лівій клавіатурі.

Для відпрацювання якості звуку і деяких прийомів звукоутворення своєрідних для маршів рекомендовано:

- натискати й ударяти по клавішах потрібно кінчиками пальців (подушечками) і обов'язково в центр клавіш;
- сила звуку на баяні знаходиться в прямій залежності від інтенсивності ведення міху, а не від сили натискування на клавіші;
- виділяти сильні долі такту, виробляти ритмічну пружність, при цьому пам'ятати, що не всі сильні долі однакові, їх сила змінюється залежно від структури фрази або частини твору і механічне рівне повторення сильних долей такту робить виконання непрофесійним;
- навчитися уповільнювати темп, виконуючи крещендо, можна, тренуючись на гамах (студенти, звичайно, намагаються прискорювати темп при підсиленні звучності);

- якщо мелодія звучить у висхідному русі, корисно відпрацювати підсилення звуків, а в нисхідному - їх спад, а також навчитися грати закінчення фраз із поступовим зниженням сили гучності;
- ноту, на якій закінчується ліга, виконувати тихіше і скорочувати її тривалість, а також при закінченні звуку м'яко зняти пальці з клавіш;
- дрібні тривалості в марші виконувати чітко, тому що вони є ритмічними організаторами руху; під час гри стакато і переході у верхній регістр на крещендо поступово насичувати звучання, робити звуки більш глибокими, так як верхній регістр на баяні звучить слабко;
- навчитися грати найсильнішим і найтихішим звуком, який існує на інструменті;
- акценти виконувати з урахуванням динамічних відтінків;
- чітко грати короткі акорди і подвійні ноти стакато, не розгинаючи пальців, за допомогою рухів кисті;
- усі звуки, які входять до інтервалів і акордів, брати разом, як один;
- грати на найбільш широкому міху при співучій широкій звучності, і на короткому міху при легкій гострій звучності:
- виробити вільне володіння міхом в різних положеннях його діапазону: в тісному, середньому і широкому;
- виділяти ноти із випадковими знаками і зміною гармонії при модуляції і відхиленнях;
- домагайтеся, щоб на рівний, співучий звук не впливав рух лівої руки (поштовх на міх).

Чим рідше бас з'являється, тим він повинен бути тривалішим;

- якщо басова партія викладена такими ж тривалостями, що й акорди у правій, то і виконуватись вона повинна таким же прийомом, єдність штриха вимагається і при паралельному русі октав у правій руці й баса в лівій;
- домагатись переходу з одного звуку на інший при зв'язному виконанні в правій руці після того, як знято акомпанемент у лівій;

- під час виконання кульмінації розширити звучання безпосередньо перед кульмінаційним моментом, а також більш значимо грати акомпанемент;
- рух у музиці передається спрямованістю одних звуків до інших і короткі тривалості належать, як правило, до наступних більш тривалих, а не попередніх;
- всередині дрібних побудов можливі невеликі відхилення від темпу (агогічні відтінки), що надає виконанню більшої виразності, ступінь прискорень і уповільнень визначається безпосереднім відчуттям музики;
- виконавець повинен яскраво уявляти, чути, яким буде звук ще до його появи.

Виховання культури звуку тісно пов'язане з розвитком внутрішнього слуху і слуховим контролем. Формувати цю культуру можна, якщо дотримуватись таких правил:

- кожен нову лігу грати новим рухом пальця зверху;
- не забувати звільняти м'язи рук при виконанні довгих нот, на паузах і в кінці фраз;
- працювати не над звуком взагалі, а над відповідністю звучання змісту виконуваного твору;
- форшлаги і морденти грати попереднім замахом пальців до першого звуку, тим самим пальці активізуються для чіткого їх виконання;
- під час виконання короткої репетиції октавами або акордами перший акорд треба взяти із замахом, а інші грати з спрямуванням до останнього, тобто мислити єдиним комплексом;
- не грати швидкі твори занадто швидко, а повільні занадто повільно;
- чим швидший темп, тим менший відрив пальців від клавіатури;
- при виконанні пасажу або навіть невеликої групи нот завжди треба зосереджувати увагу на кінцевій ноті;
- підготовка пальців для виконання акорду відбувається в момент відходу кисті від клавіатури, а не на самій клавіатурі. Над клавіатурою треба точно відчувати всі ті інтервали, з яких складається даний акорд;

- точно попадати на потрібні клавіші, виховувати в собі просторове відчуття клавіатури;
- під час гри навантаження на пальці повинно розподілятися рівномірно, тільки за цієї умови можливий поступовий розвиток усіх пальців.

1.4. Засоби інтонування мелодії

Мелодія – це одноголосно виражена музична думка. Основним засобом висловлення почуттів в творах є мелодія. Саме в ній концентрується образно-смісловий зміст твору. Кожна мелодія – одноголосна (або багатоголосна) послідовність тонів, але це не просто звуки, а цілісна змістовна думка.

Всі музично-виражальні засоби мають інтонаційну основу, тобто являють собою звуковиявлення зовнішнього світу і формується на основі реальних звукових прообразів. Загальною рисою всіх музичних інструментів є здатність передавати різноманітний характер музики. Характер мелодії значною мірою визначає добір інструментальних засобів виразності для її виконавського втілення в живому звучанні.

Підкреслимо, що «на інструментах потрібно співати». Виникає питання: чому. Коли ми даємо вищу оцінку виразності інтонування мелодії виконавцем, то порівнюємо його гру зі співом – «інструмент ніби співає». Серед музичних інструментів, які надають виконавцю найбільші можливості для відтворення самої природи мелодійності , одне з перших місць по праву належать баяну та акордеону. Принцип звуковідтворення на інструментах аналогічний виникненню звуку в голосових зв'язках співака. Джерело звуку на баяні – металевий язичок, що вільно коливається в особливій рамці під впливом повітряного струменя. Останній впливає на язичок подібно до того, як повітря на голосові зв'язки, і викликає найрізноманітніші форми коливань.

Таким чином, для досягнення виразного інтонування необхідно насамперед володіти законами природного музичного фразування. Типова

фраза нагадує хвилю, яка немов напливає на берег і потім відпливає назад. При цьому дуже важливо визначити місцезнаходження тієї інтонаційної точки, до якої спрямована мелодійна хвиля. У творах жанру «Марш» ця кульмінація зазвичай знаходиться у другій половині мелодії. Таке місце розташування кульмінації сприяє природному поєднанню врівноваженості мелодійної хвилі з її динамічністю.

Не менш важливим є вміння передати інтонаційний сенс тих чи інших мотивів у фразі. При цьому можливі велика гнучкість і різноманітність інтонаційного малюнка – зрозуміло, у межах, обумовлених загальним характером фрази. Подібні інтонаційні варіанти надають виконанню свіжості, збагачують його тонкими відтінками

Більш високі звуки вимагають, як правило, більшого напруження, що призводить до наростання напруги, посилення експресії. Протилежний рух, відповідно, сприймається як заспокоєння, динамічний спад.

Дітям молодшого шкільного віку краще виконувати та рухатись під твори, у яких переважає чіткий малюнок мелодії, стрибки заповнюються нисхідним рухом, ритм рівний спокійний.

Підбираючи твори для вивчення тематичного професійно-педагогічного репертуару «Давні друзі наші – пісні, танці, марші» рекомендуємо враховувати надані методичні поради щодо виконання. Саме ці поради допоможуть здобувачу або вчителю швидко скласти необхідну кількість творів для тематичних свят, враховуючи власні виразні й технічні можливості.

1.5. Гучність звуку

Гучність звуку – суб'єктивне сприйняття сили звуку (абсолютна величина слухового відчуття) людини з нормальним слухом. У музичній практиці явища, пов'язані з гучністю звуку, називаються динамікою. Динамічна шкала, що застосовується в музиці, є відносною. Абсолютне значення динамічних відтінків залежить від багатьох факторів –

можливостей музичного інструменту або інструментів ансамблю, акустики приміщення, виконавської інтерпретації тощо.

Динаміка слугує важливим формотворчим чинником у музиці. Майстерне використання динамічних відтінків дозволяє відтінити різні пласти музичної фактури, що в найбільшому ступені важливо для поліфонічного та гомофонно-гармонічного складу, виразно інтонувати мелодичну лінію.

Музика, що будується на ладогармонійній основі, передбачає певні взаємини між консонансом і дисонансом. Як правило, дисонанс – це імпульс до становлення художньої думки, він динамізує розвиток музичного матеріалу. Консонанс більш статичний, він відновлює порушену стабільність. Найважливішим засобом, що допомагає рельєфніше відтінити співвідношення в експресії консонансів і дисонансів, які чергуються, є мікродинаміка. Залежно від того, на які щаблі ладу припадають мелодійні звуки, їх емоційна напруга буде різною. Виразність інтонування багато в чому залежить від того, наскільки підкреслені баяністом динамічні затримання, альтеровані і вводні тони, а також інші аналогічні інтонаційні елементи музики.

Слід зауважити, що мікродинаміка, яка являє собою «нюансировку» в межах того чи іншого динамічного відтінку, передбачає певний діапазон нюансів. Наприклад, виконуючи будь – який музичний епізод на піано, професійний музикант виконує його трохи голосніше або трохи тихіше, не порушуючи при цьому кордонів зазначеного в нотному тексті динамічного позначення.

Розглядаючи питання виразного інтонування мелодії на баяні, акордеоні, необхідно підкреслити, що воно полягає не тільки у піднесеному виконанні мелодійної лінії, а й осмисленому «висвітленні» найбільш яскравих співзвучних акордів, гармонійних комплексів. Осмисленість музичного прочитання твору багато в чому залежить від того, наскільки проникливо виконавець зуміє виявити своєрідність того чи

іншого гармонійного наповнення за допомогою мікродинаміки, агогічних нюансів.

Під час виконання на баяні, акордеоні це дуже важливо, адже увага виконавця нерідко зосереджується майже виключно на мелодійній лінії пісні, частіше представленої в партії правої руки, у той час як краса гармоній, поліфонічних ліній, підголосків, викладених у партії лівої руки, залишається за межами його слухового контролю. Тому необхідно слідкувати за виразною вимовою не тільки мелодійної лінії, а й усіх інших елементів фактури, які з нею органічно взаємодіють. Саме у своїй сукупності дані елементи і складають інтонування як виявлення образного утримання музики.

1.6. Самостійна робота здобувача.

Найважливішою ознакою самостійності майбутнього фахівця є здатність працювати в обраній професії постійно і систематично. У цьому виявляється дійсний глибокий інтерес і любов до професії, воля в досягненні мети. Для вироблення цієї звички треба довести необхідність неухильного виконання самостійної роботи для творчо-виконавського зростання.

Самостійна робота здобувача – це частина навчальної програми, яка складається з двох етапів.

Перший етап – це робота баяніста (акордеоніста) безпосередньо на самому занятті. Другий розділ – самостійна робота над виконанням завдань, отриманих на занятті з викладачем. До цього слід додати, що обидва розділи цієї роботи тісно взаємопов'язані і їх розмежування досить умовне. Чим інтенсивніша робота здобувача на занятті, тим ефективніша вона в домашніх умовах, і навпаки.

Навчальна дисципліна базується на цілеспрямованості й регулярності занять. Перерви в заняттях протягом одного-двох днів призводять до певної втрати набутих навичок. До програми занять з предметів музичного

циклу необхідно включати роботу над вправами, читанням нот із листа, транспонуванням, підбором легких пісень і танців на слух, повторенням вивчених творів.

Самостійну роботу слід розпочинати з програвання вправ, гам та арпеджіо, які допомагають розвивати дрібну техніку, легкість і чіткість виконання, а також позитивно впливають на правильну постановку рук. Щоденне тренування значно полегшує й прискорює процес розучування творів.

Однією з основних якостей виконавця є вміння виконувати твір в жанрі «Марш» без попереднього розбору, тобто читати ноти з листа. Ця робота повинна проводитися щоденно і систематично. До читання нот з листа необхідно приступати, як тільки з'явилося відчуття клавіатури, вироблена елементарна аплікатурна дисципліна. Успіхи будуть помітнішими тоді, коли студент, який грає по нотах, уважно прослуховує їх звучання, учиться уявляти звуки раніше, ніж вони почнуть звучати на інструменті. У цьому випадку пальці ніби самі знаходять потрібні клавіші. Уміння бачити ноти на один такт вперед допоможе уникнути зупинок під час виконання.

Для читання нот з листа необхідно добирати марші найбільш легкі та доступні від тих, які вивчаються, що допоможе зіграти твір у потрібному темпі і без помилок. Для кращої орієнтації в тексті необхідно попередньо продивитися його, відзначити те, що не зустрічалося раніше. Читання нот з листа не повинно бути механічним відтворенням нотного тексту – потрібно намагатися передати характер твору.

Виконання на слух сприяє розвитку музичного чуття, пробуджує художню фантазію, яка часто переростає у здатність імпровізувати, складати музику. Гра на слуху і транспонування повинні проводитися протягом усього навчання й мають стати звичкою. Практика – основа виконавства.

Щоб міцно закріпити технічні навички, виробити точність, невимушеність, автоматизм рухів, необхідно постійно повторювати вивчені твори усіх жанрів. Створений особисто-зорієнтований репертуар необхідно повторювати не менше, ніж двічі на місяць не виключаючи і періоду інтенсивної роботи над новими творами. Постійна робота над професійно-педагогічним репертуаром стане запорукою успішних виступів здобувача перед слухачами – дошкілятами, школярами, одногрупниками, усіма хто полюбляє баянно - акордеонне виконавство.

1.7. Питання для самоконтролю.

1. Які етапи ознайомлення з твором в жанрі «Марш» ?
2. За якими принципами розучують музичний твір ?
3. Яка сутність понять «виконавська майстерність», «методика», «метод» ?
4. Які основні методи навчання ви знаєте? Що характерно кожному з методів навчання ?
5. Які особливості емоційного виховання слід враховувати під час виконання музичного твору ?
6. Як визначити поняття «прийом», «навички», «вміння»? Які прийоми навчання існують в методиці ?
7. Як ви розумієте термін «творча ініціатива» ?
8. Які фактори впливають на успішну підготовку здобувача ?
9. Яку функцію у музично-виконавському процесі інструменталіста виконують уява, уявлення, відчуття, сприйняття ?
10. Яку функцію у музично-виконавському процесі інструменталіста виконують пам'ять, увага, воля, емоції ?
11. Що таке мислення? Яку функцію мислення виконує в музично-виконавській діяльності ?
12. Які якості особистості повинні розвивати майбутні учителі-музиканти ?
13. Які характерні специфічні якості виконавського слуху ?
14. Яке значення поняття «інтонація» ?

15. Як визначити характер музики та засоби її виконання ?
16. Як визначити поняття «динаміка» у вузькому та широкому значенні ?
17. Яке значення динаміки в музично-виконавському процесі ?
18. Якою є взаємозалежність вдосконалення музично-виконавських рухів від динаміки ?
19. Які засоби музичної виразності ви використовуєте під час музикування ?
20. Як визначити поняття «аплікатура» ?
21. Які аплікатурні прийоми існують ?
22. Які основні музичні темпи ?
23. Які практичні прийоми техніки оволодіння міхом ?
24. Які основні прийоми ведення міху ?
25. Коли допускається зміна міху ?
26. Які основні принципи звукоутворення на лівій клавіатурі ?
27. Які правила виховання культури звукоутворення ?
28. Яке значення мають штрихи у відтворенні музичного образу у маршах ?

РОЗДІЛ 2. МАРШ. ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР (АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ)

Перший рівень складності.

1. Туш.

Музика народна.

Стримано.

Musical score for '1. Туш.' in D major, 2/4 time. It consists of two systems of piano accompaniment. The first system has a treble clef with a forte (f) dynamic and a bass clef with a mezzo-forte (mf) dynamic. The second system has a treble clef with accents (^) and a bass clef with a mezzo-forte (mf) dynamic. The music features a steady, accented rhythmic pattern.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність – До Мажор. Грати стримано, рішуче, з постійним нагніченням гучності. Кожна доля підкреслюється акцентом, який виконується за допомогою кісткового удару. Акорди виконувати чергуючи різні аплікатурні послідовності. Кожна сильна доля такту – акцент «твердими» пальцями. В партії акомпанементу – тривалості витримувати повністю але без акценту. Міховедіння – по 2 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Різновиди маршів». 2 клас. ЗЗСО.

2. «Наче марш».

Д. Кабалевський.

Musical score for '2. «Наче марш».' in D minor, 2/4 time. It consists of two systems of piano accompaniment. The first system has a treble clef with a piano (p) dynamic and a bass clef with a mezzo-forte (mf) dynamic. The music features a steady, accented rhythmic pattern with fingerings (3, 5, 3, 3, 4, 3) indicated above the notes.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність – ре мінор. Штрих-стакато, обов'язкове виконання «крещендо» та «діменуендо» в кожній фразі. Не слід зменшувати тривалості під час виконання «стакато». Фраза виконується двічі різною силою гучності. Перший мотив слід грати гучніше. Міховедіння – по 2 такти.

аплікатурою. Вивчити аплікатуру. Слід в голос рахувати тривалості. Грати чітко першу ноту в фразі. В партії баса підкреслювати гамоподібні підголоски між фразами. Міховедіння – по 2 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Марш – засоби музичної виразності». 2 клас.

5. Марш.

В Сорока.

Помірно.

Con moto

mf

f

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор. Не поспішаючи.

Міховедіння – по 4 такти. Перше та друге музичне речення слід грати різною силою гучності, зв'язним виконання звуків, при якому відбувається плавний перехід одного звука в інший, пауза між звуками відсутня.

Обов'язкове виконання «крещендо» та «діменуендо» в кожній фразі.

Міховедіння – по 4 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Марш — засоби музичної виразності». 2 клас.ЗЗСО.

6. «Марш дошкілят».

К.Лонгшамп-Дружкевичова.

Помірно.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор. Першу фразу (партія правої руки) слід грати акцентуючи кожну долю дуже гучно, рішуче. Друга фраза - починається з дисонансів (мала секунда) які виконувати з акцентом, підкреслюючи акцентом кожну долю та витримуючи тривалості з великою силою гучності. Обов'язкове виконання «крещендо» та «діменуендо» в кожній фразі.. Міховедіння – по 4 такти

Рекомендовано для вивчення теми «Знайомство з маршем». 1 клас. ЗЗСО.

7. «Марш каченят».

А. Беляєв.

Помірно.

mf D

Am Em

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність мі мінор. Грайлива мелодія стає маршем за допомогою чіткої сильної долі в партії акомпанементу. Тональність змінюється в другій фразі. Чередування мажорної та мінорної тональності виконує партія акомпанементу, який викладено як невеличка мажорна тема в першій фразі та сталі мінорні акорди в другій фразі. Виконання «діменуендо» в другій фразі виконувати за допомогою міховедіння в повільному темпі з зупинкою на останній ноті.

Міховедіння з урахуванням затакта.

Рекомендовано для вивчення теми «Знайомство з маршем». 1 клас. ЗЗСО.

8. Марш.

М. Робер.

У темпі маршу.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність Фа Мажор. В перша музичній фразі повторюється музичне речення двічі різною силою гучності *fóрте*—голосно, сильно та *piáno* — тихо. Штрихи, виконувати твердою атакою звуку — деташе. Попередньо слід вивчити вправи терціями з виконання вірною аплікатурою. Закінчення другої фрази виконати легато при якому відбувається плавний перехід одного звука в інший, пауза між звуками відсутня. Меховедіння — по 2 такти.

Рекомендовано для вивчення теми Рекомендовано для вивчення теми «Знайомство з маршем». 1 клас.

9. «Козак».

Ю. Щуровський.

Чітко та стримано.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор. Виконувати помірно та стримано. Чергування штрихів легато, стакато. Уривчасте, коротке виконання звуків першої долі та шістнадцятих в другому реченні грати крешендо, поступово збільшуючи силу звуку.

Меховедіння — по 2 такти. Рекомендовано для вивчення теми «Різновиди маршів». 2 клас. ЗЗСО.

10. Марш.

Д. Шостакович.

Стримано, чітко.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність Соль Мажор.

В творі багато разів виконується один мотив різною силою гучності штрихами легато та стакато, точно попадати на потрібні клавіші, виховувати в собі просторове відчуття клавіатури Партія акомпанементу яка нагадує кроки, грається витримано, акцентуючи начало кожного мотиву. Меховедіння — по 2 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Парад маршів». 4 клас. ЗЗСО.

11. Марш.

Є. Юцевич.

Бадьоро.

3 2 4 3

mf Б Б Б Б Б Б

3 4 2 В-4

5 3 4 2 3 3 2 4 3

f Б В Б Б

5 2 3 2 3 5 В-4 2

4 2 5 4 3 5 2 4 3 4 2

Б Б Б Б

4 В-3 2 В-4 5 2

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор.

Дві музичні фрази повторюються в різних октавах неоднаковою силою гучності. В партії акомпанементу бас виконується як підголосок — чітко, урівноважено. Слід окремо вивчити перехід басів в акорди (8 такт) крешендо - поступово збільшувати силу звуку. Не забувати звільняти м'язи рук при виконанні довгих нот, на паузах і в кінці фраз.

Меховедіння — по 4 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Парад маршів». 4 клас. ЗЗСО.

12. «Військовий марш».

Й.Гайдн.

Стримано, чітко.

The image shows the piano part of the musical score for 'Military March' by Joseph Haydn. It consists of five systems of music, each with a treble and bass staff. The key signature is one flat (F major), and the time signature is 2/4. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'mf'. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above the notes. There are also some specific markings like 'Б' in the bass staff of the second system. The piece is marked 'Стримано, чітко' (Moderato, clearly).

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність Фа Мажор. В першому голосі – штрих «деташе». Партію лівої руки (бас) грати з акцентом, першу долю гучніше за рахунок більш чіткого натиску. Майже однакові музичні речення, грати різною силою гучності, поступово посилюючи гучність.

Слід звернути увагу на чергування пальців на одній ноті (репетиції) та грати піднімаючи кість (кістеве стакато). Рекомендовано для вивчення теми «Маршовість – важлива якість музики». 3 клас. ЗЗСО.

13. «Горн».

М. Чайкін.

Рухливо.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор.

Штрих «деташе» виконувати за допомогою чіткого зняття пальців. Музичні речення грати різною силою гучності, поступово послаблюючи - дімінуендо. Партію лівої руки (бас) грати з акцентом, сильну долю гучніше за рахунок більш чіткого натиску. Міховедіння по 2 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Маршовість – важлива якість музики». 3 клас. ЗЗСО.

14. «Барабан».

Д. Кабалевський.

Рухливо.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор. Слід звернути увагу на чергування пальців на одній ноті (репетиції) та грати піднімаючі кість (кістеве стакато). Виконується із збереженням сили звучання, *crescendo*, *diminuendo* або з переходом після *crescendo* до *diminuendo*. Звернути увагу на не характерний акомпанемент «акорд+бас» де слід теж змінювати аплікатуру. Міховедіння по 2 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Маршовість – важлива якість музики». 3 клас. ЗЗСО.

15. Марш.

Рухливо.

Л. Шульгін.

The musical score is written for piano in 2/4 time, F major. It consists of three systems of music. The first system starts with a dynamic marking of *f* and a 'Б' (breath mark). The second system has a dynamic marking of *mf* and a 'Б'. The third system has a dynamic marking of *f* and a 'Б'. The score includes various musical notations such as triplets, slurs, and fingerings.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність Фа Мажор. Дві музичні фрази однаково ритмічно схожі. В першій фразі - повторення рекомендовано грати з меншою силою гучності, а в другому, підкреслити «коду» гучним, чітким звучанням. Темп рухливий. не забувати звільняти м'язи рук при виконанні довгих нот кінці фраз.

Міховедіння по фразам.

Рекомендовано для вивчення теми « Парад маршів». 4 клас. ЗЗСО.

16. «В похід».

В.Клін.

Рухливо.

The musical score is written for piano and consists of five systems. Each system contains a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature has one flat (F major), and the time signature is 2/4. The right hand part is highly technical, featuring numerous fingerings (e.g., 2, 3, 2, 3, 5, 3, 2, 4, 3, 2, 4, 3, 2, 2, 3, 4, 2, 3) and articulation marks such as accents and slurs. The left hand part consists of chords and single notes, often marked with 'Б' (B-flat). Dynamics include a forte (f) marking at the beginning and a piano (p) marking later. The piece ends with a double bar line.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

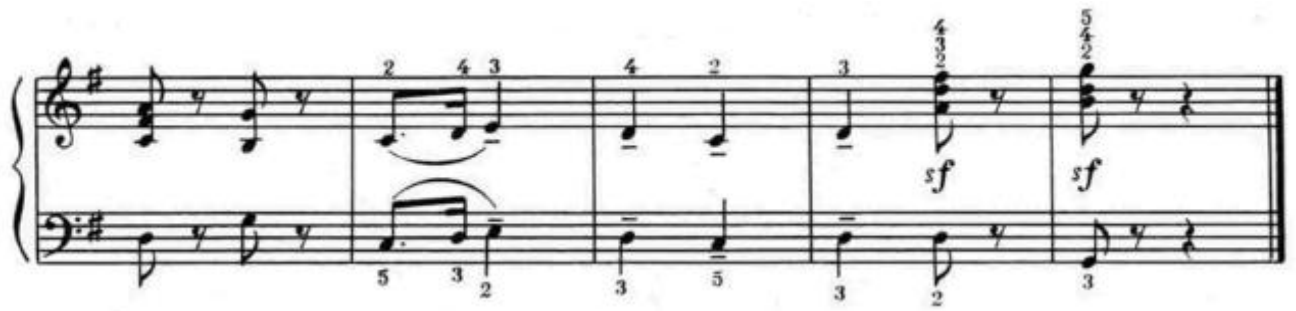
Перша ступінь складності. Тональність Фа Мажор. Слід звернути увагу на чергування пальців на одній ноті (репетиції) та грати піднімаючи кість (кістеве стакато). Виконується із збереженням сили звучання, *crescendo*, *diminuendo* або з переходом після *crescendo* до *diminuendo*.

Рекомендовано для вивчення теми «Парад маршів». 4 клас. ЗЗСО.

17. Маш. Р.Шуман.

Рішуче

The musical score is presented in five systems, each with a treble and bass staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The piece begins with a forte (*f*) dynamic. The first system includes fingering numbers 4, 2, 3, 5 above the treble staff and 4, 2, B-4, 5, B-4, 2, 4, 3, 4, B below the bass staff. The second system has 5, 4, 3, 2, 3, 4, B, 5, B below the bass staff. The third system has B, B-2, 3, 2, 3 below the bass staff. The fourth system has 1, B-4, B-2, B-4, 2, 4, B-3, B-2, 3, 2, B-4, B-2 below the bass staff. The fifth system has B-4, 2, B-3, 4, 3, 4, 4, B-4, 5, B below the bass staff. Dynamics include *f* and *p*. The piece concludes with a final chord.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність Соль Мажор.

При повільній грі зміну напрямку руху міху можна робити частіше, у швидкому темпі – рідше; Найбільша стійкість інструмента і кращий контакт з ним досягається при коротких і середніх амплітудах міху.

Рекомендовано для вивчення теми «Музичні жанри: пісня, танок, марш». 5 клас. ЗЗСО

18. «Похідний марш».

Д. Кабалевський.

Рухливо.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність Сі бемоль Мажор. Слід звернути увагу на чергування пальців на одній ноті (репетиції) та грати піднімаючи кисть (кістеве стакато). Удар є одним із основних способів звукоутворення стакато. Цей прийом може бути виконаний маховим ударом пальця, маховим ударом кисті, одночасним замахом кисті й пальця. Міховедіння по 4 такти.

Рекомендовано для вивчення теми «Музичні жанри: пісня, танок, марш». 5 клас. ЗЗСО.

19. Марш.

Д.Шостакович.

Рухливо.

The musical score is presented in five systems, each with a treble and bass clef staff. The first system begins with a forte (f) dynamic. The notation includes various rhythmic values and fingerings. The key signature is one flat (B-flat). The score ends with a double bar line.

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор. У творі відбувається чередування штрихів «деташе» та «легато». Кожну нову лігу грати новим рухом пальця зверху, а деташе – підйомом кисті та натиском зверху без акценту. Підготовка пальців для виконання інтервалів

відбувається в момент відходу кисті від клавіатури, а не на самій клавіатурі. Над клавіатурою треба точно відчуті всі ті інтервали, з яких складається музичне речення .

Зміна руху міху повинна співпадати з початком музичної побудови (музичного речення). В цьому творі –затакт (перша фраза) та по 4 такти далі. Рекомендовано для вивчення теми «Парад маршів». 4 клас. ЗЗСО.

20. Марш.

В. Сорока.

Урочисто.

7

13

19

Методичні рекомендації щодо опанування твору.

Перша ступінь складності. Тональність До Мажор. Поштовх застосовується для отримання більш важкого стакато. Палець швидко

занурює клавішу до упору і рухом кисті відштовхується від неї. Під час гри навантаження на пальці повинно розподілятися рівномірно.

Рекомендовано для вивчення теми «Марш — засоби музичної виразності». 2 клас. ЗЗСО.

2. Другий рівень складності.

Твори для самостійного методичного опанування.

Під час аудиторних занять здобувач отримує завдання від викладача, необхідні пояснення і вказівки щодо розучуваного творів, але головною є робота над цим нотним матеріалом під час самостійних занять. Якщо здобувач не буде навчатися самостійно, то вся робота в аудиторії з викладачем не принесе ніякої користі.

Завдання для самостійного складання рекомендацій щодо опанування творів жанру « Марш».

1. Означити ступень складності твору, використовуючи поради на сторінці 7.
2. Визначити:
 - тональність твору;
 - характер виконання;
 - гучність усіх фраз твору.
3. Означити штрихи та агогичні відхилення під час виконання.
4. Визначити труднощі виконання окремих музичних речень та на підставі наданих в розділі 1 методичних порад виміркувати їх подолання.
5. Схарактеризувати зміну руху міху з початку музичної побудови твору.
6. Ознайомитись з Додатком 1. «Орієнтовне календарне планування аудиторної та самостійної роботи студентів та визначити тему, до якої слід готувати твір.

7. Підготувати оглядову бесіду про творчість композиторів в жанрі «Марш» та надати біографічні данні та творчі здобутки автору запропонованого твору.

21. «Марш дерев'яних солдатиків».

П. Чайковський.

Помірно.

The musical score is presented in five systems, each with a treble and bass clef staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The score includes various musical notations such as notes, rests, and fingerings. The first system begins with a piano (*pp*) dynamic and a B-flat chord. The second system features a B-flat chord. The third system includes a B-flat chord. The fourth system has a piano (*p*) dynamic and a B-flat chord. The fifth system ends with a B-flat chord. The score includes various musical notations such as notes, rests, and fingerings.

First system of a musical score. The right hand (treble clef) features a melodic line with fingerings 1, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3. The left hand (bass clef) has a bass line with a 'V' marking and a 'M' marking. A large slur covers the first two measures of the left hand.

Second system of a musical score. The right hand has fingerings 4, 3, 1, 4, 2, 1, 4, 3, 2, 1. The left hand has a 'B' marking and a 'V' marking. A large slur covers the first two measures of the left hand.

Third system of a musical score. The right hand has a 'pp' dynamic marking. The left hand has a 'B' marking and a 'V' marking. A large slur covers the first two measures of the left hand.

Fourth system of a musical score. The right hand has a 'B' marking and a 'V' marking. A large slur covers the first two measures of the left hand.

Fifth system of a musical score. The right hand has a 'B' marking and a 'V' marking. A large slur covers the first two measures of the left hand.

Sixth system of a musical score. The right hand has fingerings 1, 2, 1, 2, 3, 1. The left hand has a 'M' marking and a 'B' marking. A large slur covers the first two measures of the left hand.

22. Марш.

В. Власов.

Бадьоро.

Musical score for '22. Марш.' by В. Власов. The score is in 2/4 time and consists of two systems of two staves each. The first system begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The first staff contains a melodic line with various ornaments and fingerings (3, 4, 2, 4, 2, 4, 2). The second staff provides a harmonic accompaniment. The second system continues the melody and accompaniment, featuring a *dim.* (diminuendo) dynamic marking in the first staff and a *p* (piano) dynamic marking in the second staff. The piece concludes with a final chord in the bass staff.

23. «Військовий барабанщик».

Г. Беляєв.

Musical score for '23. «Військовий барабанщик».' by Г. Беляєв. The score is in 2/4 time and consists of four systems of two staves each. The first system begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The first staff contains a melodic line with various ornaments and fingerings (3, 4, 3, 2, 4, 3, 2, 2, 1, 4, 2, 2). The second staff provides a harmonic accompaniment. The second system continues the melody and accompaniment, featuring a *mf* (mezzo-forte) dynamic marking in the first staff and a *p* (piano) dynamic marking in the second staff. The third system continues the melody and accompaniment, featuring a *mf* dynamic marking in the first staff and a *p* dynamic marking in the second staff. The fourth system continues the melody and accompaniment, featuring a *mf* dynamic marking in the first staff and a *p* dynamic marking in the second staff. The piece concludes with a final chord in the bass staff.

24. «Юнацький марш».

М. Фрадкін.

Бадьоро, весело

The musical score is written for piano and treble clef. It consists of four systems of music. The first system begins with a treble clef staff containing a melodic line with fingerings 3, 4, 3, 4, 3, 4, 2, 3, 4, 5, 4, 3, 2. The bass clef staff starts with a dynamic marking of *mf* and contains a bass line with fingerings 3, 2, 3, 2, 3, 2. The second system continues the melodic and bass lines, with a 'y' marking above the treble staff. The third system features a '2' marking above the treble staff and a 'M' marking above the bass staff. The fourth system concludes with various fingerings and a 'M' marking above the bass staff. The score includes numerous accidentals, slurs, and dynamic markings throughout.

5/2 1 2 1 3 4 y

5 2 4 3 5 4 3 2 4 5

3 3 5 3 4 3 2 4 2 3 5 4 3 2 3 4 3 5 4 3 2 3 4

5 2 5 2 4 2 3 2 1 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 2

25. Марш

Є.Дербенко.

Повільно

The musical score is written for piano in 4/4 time. It consists of six systems of music. The first system begins with a forte (*f*) dynamic and includes a triplet of eighth notes. The second system features a descending eighth-note pattern in the bass. The third system continues with similar rhythmic patterns. The fourth system includes a first and second ending for a melodic line in the treble. The fifth system features a melodic line in the treble with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The sixth system concludes with a forte (*f*) dynamic. Fingerings and articulation marks like 'M' and '7' are present throughout.

First system of a piano score. The right hand features a complex rhythmic pattern with sixteenth-note chords and eighth-note runs. The left hand provides a steady accompaniment with quarter and eighth notes.

Second system of a piano score. It includes trills in the right hand, indicated by '8va' and 'trw' markings. A fermata is placed over a chord in the right hand. The dynamic marking *p* (piano) is present.

Third system of a piano score. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand features chords with fingering numbers 7 and M.

Fourth system of a piano score. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand features chords with fingering numbers M and 7.

Fifth system of a piano score, consisting of two first endings. The first ending leads back to the beginning of the system, and the second ending leads to the final system. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand features chords with fingering numbers 7 and M.

Sixth system of a piano score, the final system on the page. It includes a fermata and a key signature change to one sharp (F#). The dynamic marking *ff* (fortissimo) is present. The right hand has a melodic line with slurs and accents. The left hand features chords with fingering numbers M and 7.

26. «Барабанщик».

Д.Кабалевський.

Бадоро.

Musical score for 'Барабанщик' (Drummer) by D. Kabalevsky, for Baduro. The score is in 2/4 time and consists of three systems of piano accompaniment. The first system starts with a forte (*f*) dynamic and includes a first ending. The second system features a piano (*p*) dynamic and includes a first ending. The third system concludes with a first ending. Fingerings and articulation marks are indicated throughout the score.

27. Марш.

В. Коровіцин.

Урочисто та стримано

Musical score for 'Марш' (March) by V. Korovitsin. The score is in 4/4 time and consists of three systems of piano accompaniment. The first system begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The second system includes a forte (*f*) dynamic. The third system concludes with a piano (*p*) dynamic and a 'Fine' marking. The score includes numerous fingerings and articulation marks. A 'Da capo al Fine' instruction is present at the bottom right.

Da capo al Fine

28. Марш.

І.Фішер.

Швидко, пожавлено

The musical score is written for piano and bass. It consists of five systems of music. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The score includes various dynamics such as *f*, *mf*, *ff*, *cresc.*, and *dim.*, as well as articulations like *tr* (trill) and *trm* (trill mark). The piece concludes with a double bar line and a final chord marked with a '5' in a box.

29.Марш.

С.Прокоф'ев.

The musical score is written for piano in 4/4 time. It consists of four systems of music, each with a treble and bass clef staff. The first system begins with a piano (*p*) dynamic. The second system features a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The third system returns to piano (*p*) and then mezzo-forte (*mf*). The fourth system concludes with a forte (*f*) dynamic. The score includes various musical notations such as triplets, slurs, and fingerings (e.g., 1, 2, 3, 4). The bass line is primarily composed of quarter and eighth notes, while the treble line features more complex rhythmic patterns and chords.

3
4 1 3 2
2 1 3
4 3 4 3

f *p*

poco a poco cresc.

f

p

(1935)

30. Марш
опери «Аїда».

Дж. Верді.

Урочисто.

The image displays a musical score for a march, consisting of four systems of music. Each system includes a treble clef staff with a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and a common time signature (C). The first system begins with a dynamic marking of *f* (forte). The score is written in a style typical of 19th-century piano accompaniment, featuring complex rhythmic patterns and fingerings. The bass clef staff contains chords and bass lines, with some chords labeled with Cyrillic letters: 'Б' (B), 'М' (M), and '7'. Fingerings are indicated by numbers 1-4 above notes and 7 below notes. The piece concludes with a double bar line at the end of the fourth system.

Третій рівень складності

31. «Турецький марш».

В.А. Моцарт.

Жваво.

The image displays a piano score for the 'Turkish March' by Wolfgang Amadeus Mozart, designated as level 3 in difficulty. The score is written in 2/4 time and consists of five systems of music. Each system includes a treble and bass clef staff. The piece begins with a piano (*p*) dynamic and features a prominent triplet melody in the right hand. The left hand provides a steady accompaniment with chords and moving lines. The score includes various performance markings such as *M* (Moderato), *mf* (mezzo-forte), *mp* (mezzo-piano), *cresc.* (crescendo), and *f* (forte). Fingerings are indicated by numbers 1-3, and articulation is shown with slurs and accents. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

This page of musical notation consists of six systems, each with a treble and bass staff. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The notation includes various musical elements such as slurs, accents, and dynamic markings. The first system begins with a forte (*f*) dynamic. The second system includes first and second endings. The third system features a piano (*p*) dynamic. The fourth system includes a piano (*p*) dynamic and a *dim.* (diminuendo) marking. The fifth system includes a *cresc.* (crescendo) marking and a forte (*ff*) dynamic. The sixth system concludes with a forte (*ff*) dynamic. Fingering numbers (1, 2, 3, 4) are provided for many notes throughout the piece.

2 1 1 2 1

f marcato

2 3

p M

B

M

B

p

B

First system of a musical score. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats. The first measure of the upper staff is marked with a piano dynamic (*p*) and a fermata. The second measure of the upper staff is marked with the instruction *cresc. poco a poco*. The system contains three measures in total.

Second system of the musical score, continuing the piece. It consists of three measures in two staves.

Third system of the musical score, concluding the piece. It consists of three measures in two staves, ending with a double bar line.

33. Марш солдатів.

В. Шаїнський.

Рухливо

mf

stacc.

The image displays five systems of musical notation for piano. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, slurs, and fingerings. Chord symbols 'B' and 'M' are placed above or below notes. Fingerings are indicated by numbers 1-5. The piece is in a key with one flat and a 3/4 time signature.

34. «Марш Гардемаринів».

В. Лебедів

Чітко

mf

stacc.

1 2

M B 7 B B M

7 7 7 M

M 7 B 7

M 7 7

B 7 7 M

35. «Фантастичний марш».

А. Пожарицький

Помірно, рішуче.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The music begins with a forte dynamic marking 'f'. The right hand plays a series of eighth-note chords, while the left hand plays a bass line with some triplets. Fingerings are indicated with numbers 1-5. There are some 'B' markings above notes in the bass line.

The second system continues the piece. The right hand has a melodic line with some rests, while the left hand plays a steady bass line with chords. There are several 'B' markings above notes in the bass line. Fingerings are indicated with numbers 3, 4, and 5.

The third system shows the continuation of the musical theme. The right hand has a melodic line with some rests, while the left hand plays a steady bass line with chords. There are several 'B' markings above notes in the bass line. Fingerings are indicated with numbers 3, 2, 7, 2, 3, 4, 3.

The fourth system concludes the piece. The right hand has a melodic line with some rests, while the left hand plays a steady bass line with chords. There are several 'B' markings above notes in the bass line. Fingerings are indicated with numbers 5, 3, 2, 5, 4, 3, 7, 7.

First system of musical notation. Treble clef, bass clef, and a grand staff bracket. The key signature has two flats. The first measure is marked with a forte *f* dynamic. The music consists of chords and eighth notes in both staves.

Second system of musical notation. Treble clef, bass clef, and a grand staff bracket. The music continues with chords and eighth notes. A slur is present over the first two measures of the treble staff.

Third system of musical notation. Treble clef, bass clef, and a grand staff bracket. The treble staff features a long slur over several measures. The bass staff contains a sequence of chords with a '7' fingering indicated above the notes.

Fourth system of musical notation. Treble clef, bass clef, and a grand staff bracket. The first measure of the bass staff is marked with a 'B' above it. The second measure is marked with a piano *p* dynamic. The bass staff contains chords with '7' and 'M' markings.

Fifth system of musical notation. Treble clef, bass clef, and a grand staff bracket. The system is divided into two parts by a double bar line. The first part is marked with a '1' above the staff. The second part is marked with a '2' above the staff. The final measure of the second part is marked with a fortissimo *sf* dynamic.

36. «Весільний марш».

Ф. Мендельсон.

Дуже жваво

The musical score is presented in five systems, each with a grand staff (treble and bass clefs). The first system begins with a piano (*ff*) dynamic and features a melody in the treble clef with eighth-note patterns. The second system includes a piano (*ff*) dynamic and features a bass line with triplets and chords, with the letter 'Б' (B) written below. The third system continues the bass line with triplets and chords, also marked with 'Б'. The fourth system features a treble clef melody with triplets and a bass line with chords, marked with 'Б'. The fifth system features a treble clef melody with triplets and a bass line with chords, marked with 'Б'. The score includes various musical notations such as dynamics (*ff*), articulation marks (accents), and fingerings (3, 7).

First system of a piano score. The right hand (treble clef) features a melodic line with eighth and sixteenth notes. The left hand (bass clef) provides harmonic support with chords and a bass line. Chord symbols 'B' and '7' are present above the bass line. A '6' is written below the first bass note.

Second system of a piano score. The right hand continues the melodic line. The left hand features a bass line with a '5' below the first note. Chord symbols 'B' and '7' are present. Dynamics markings 'f' and 'ff' are indicated. An 'M' is written above the second measure of the bass line.

Third system of a piano score. The right hand features a melodic line with slurs and accents. The left hand features a bass line with slurs and accents. Chord symbols 'B' and '7' are present. A '5' is written below the last bass note.

Fourth system of a piano score. The right hand features a melodic line with slurs and accents. The left hand features a bass line with slurs and accents. Chord symbols 'B' and '7' are present. A '3' is written below the third bass note. First and second endings are marked with '1' and '2' above the right hand.

37. Марш.

А. Пожарицький.

Урочисто, помірно.

The musical score is written for piano and consists of five systems of music. Each system contains a treble and bass staff. The first system begins with a forte (*f*) dynamic and features a bass line with chords marked with the letter 'Б'. The second system continues with a forte (*f*) dynamic. The third system begins with a piano (*p*) dynamic. The fourth and fifth systems continue the piece with various rhythmic patterns and dynamics.

VL L V L V L L V L

First system of a piano score. The right hand features a melodic line with slurs and accents, while the left hand provides harmonic support with chords and moving lines. Fingerings are indicated by numbers 1-5.

Second system of the piano score. The right hand continues with a melodic line, and the left hand has a more active bass line. Fingerings and slurs are present.

Third system of the piano score. The right hand has a more complex melodic line with slurs. The left hand features chords and moving lines. Fingerings and slurs are present.

Fourth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs. The left hand has a steady bass line. Fingerings and slurs are present.

Fifth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs. The left hand has a steady bass line. Fingerings and slurs are present.

Sixth system of the piano score. The right hand has a melodic line with slurs. The left hand has a steady bass line. Fingerings and slurs are present.

vibr. mf *vibr. mf* *a tempo*
molto rit. *cresc.* *rit.*

38. « Марш Торедора»
з опери «Кармен».

Ж.Бізе.

Бадьоро

p

mp

cresc.

System 1: Treble clef, bass clef. Treble staff contains a melodic line with slurs and fingerings (2, 1, 3, 4, 5). Bass staff contains a supporting line with slurs and fingerings (1, 3, 2, 5). Dynamics include *f*.

System 2: Treble clef, bass clef. Treble staff contains a melodic line with slurs and fingerings (2, 2, 3, 4, 2). Bass staff contains a supporting line with slurs and fingerings (1, 2, 3, 4, 2).

System 3: Treble clef, bass clef. Treble staff contains a melodic line with slurs and fingerings (3, 1, 4, 1, 5, 2). Bass staff contains a supporting line with slurs and fingerings (1, 3, 1, 4, 5). Dynamics include *mf*.

System 4: Treble clef, bass clef. Treble staff contains a melodic line with slurs and fingerings (2, 1, 3, 2, 5, 5). Bass staff contains a supporting line with slurs and fingerings (1, 2, 1, 3, 2, 1). Dynamics include *cresc.*

System 5: Treble clef, bass clef. Treble staff contains a melodic line with slurs and fingerings (1, 3, 2, 5, 4, 2, 4, 4). Bass staff contains a supporting line with slurs and fingerings (1, 4, 1, 2, 4, 5, 4, 3). Dynamics include *f*, *sf*, and *sf*.

39. «Персидський марш».

Й.Штраус.

Урочисто, жваво.

The musical score consists of six systems of piano and bass staves. The first system begins with a treble clef, a key signature of two flats, and a common time signature. It features a dynamic marking of *f* and includes fingerings 3, 4, 1, 2, 1. The second system starts with a dynamic marking of *p* and includes fingerings 3, 4, 4, 3, 1, 2, 3, 4, 2, 3, 4, 3, 4, 3, 1. The third system includes fingerings 3, 1, 4, 3, 2, 3, 3 and chord markings М, Б, М, М, М, М, Б, М, Б. The fourth system includes fingerings 3, 1, 2, 3, 4, 3, 1, 4 and chord markings М, Б, М, Б. The fifth system includes fingerings 4, 2, 3, 4, 1, 4, 4, 1, 3, 2, 3, 1, 3, 2 and chord markings Б, 7, Б, 7, Б, М. The sixth system includes a dynamic marking of *sf* and a chord marking М.

This page of musical notation is divided into six systems, each consisting of a treble and bass staff. The piece is written in a key with one sharp (F#) and a common time signature.

- System 1:** Features a melodic line in the treble staff with slurs and fingerings (1, 2, 4, 1 2 1, 2). The bass staff provides harmonic support with chords and a *mf* dynamic marking.
- System 2:** Continues the melodic development with slurs and fingerings (1 3 4 2, 3 2 1 3). The bass staff includes a *M* marking.
- System 3:** Shows a more active melodic line with slurs and fingerings. The bass staff has a *M* marking.
- System 4:** The melodic line becomes more intricate with slurs and fingerings (3 2 1 4, 3). The bass staff includes a *M* marking and a *B* marking.
- System 5:** The melodic line features slurs and fingerings (4, 2, 3, 4). The bass staff includes a *M* marking, the word "Конец" (End), and a *p* dynamic marking.
- System 6:** The final system shows the melodic line with slurs and fingerings (4, 3, 1, 2, 4, 3, 1). The bass staff includes a *B* marking and a *f* dynamic marking.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The music features a series of chords and melodic lines. The first measure has a forte (*ff*) dynamic marking. The system concludes with a double bar line and a repeat sign. Above the final measure of the upper staff, there are fingering numbers: 4, 3, 2, 1.

40. «Прощання слав'янки».
Старовинний марш.

А. Агапкін.

Рухливо

The second system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats. The music features a series of chords and melodic lines. The first measure has a forte (*ff*) dynamic marking, and the second measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. Below the staves, there is a counting instruction: "Счёт: 1, 2, 1, 2, 1, 2, и т.д." (Count: 1, 2, 1, 2, 1, 2, and so on).

The third system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats. The music features a series of chords and melodic lines. The first measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. The system concludes with a double bar line and a repeat sign. Below the staves, there are markings for chords and dynamics, including "M", "7", and "B".

The fourth system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats. The music features a series of chords and melodic lines. The first measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. The system concludes with a double bar line and a repeat sign. Below the staves, there are markings for chords and dynamics, including "M", "7", and "B".

The fifth system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has two flats. The music features a series of chords and melodic lines. The first measure has a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. The system concludes with a double bar line and a repeat sign. Below the staves, there are markings for chords and dynamics, including "M", "7", and "B".

1.

Musical notation system 1, first system. Treble clef, bass clef. Key signature: three flats (B-flat major/C minor). The system contains two measures. The first measure has a 7th chord in the bass and a melodic line in the treble. The second measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble.

2.

Musical notation system 2, second system. Treble clef, bass clef. Key signature: three flats. The system contains two measures. The first measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. The second measure has a *f* dynamic marking in the bass and a melodic line in the treble. A bass line with notes 5, 4, 2 is shown below the second measure.

Musical notation system 3, third system. Treble clef, bass clef. Key signature: three flats. The system contains two measures. The first measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. The second measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. Bass lines with notes 4, 2, 4, 5, 4 are shown below the measures.

Musical notation system 4, fourth system. Treble clef, bass clef. Key signature: three flats. The system contains two measures. The first measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. The second measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. Bass lines with notes 3, 2, 3, 2, 3 are shown below the measures.

Musical notation system 5, fifth system. Treble clef, bass clef. Key signature: three flats. The system contains two measures. The first measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. The second measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. Bass lines with notes 4, 4, 2, 5, 2, 4, 5, 4 are shown below the measures.

1. | 2.

Musical notation system 6, sixth system. Treble clef, bass clef. Key signature: three flats. The system contains two measures. The first measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. The second measure has a Major (M) chord in the bass and a melodic line in the treble. Bass lines with notes 3, M, 7, M are shown below the measures.

Трио

The first system of the Trio section consists of two staves. The right-hand staff begins with a treble clef, a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and a common time signature. It features a melodic line starting with a fortissimo (*ff*) dynamic, followed by a *mf* dynamic. The left-hand staff starts with a bass clef and contains a bass line with several chords and notes, including a prominent B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 2, 4, 3, 2, 3, and 4.

The second system continues the Trio section. The right-hand staff features a piano (*pp*) dynamic and contains several chords, some marked with 'M' (mezzo-forte) and others with '7' (seventh chord). The left-hand staff has a bass line with notes and chords, including a B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 7 and 7.

The third system of the Trio section shows the right-hand staff with a melodic line and chords, some marked with 'M' and '7'. The left-hand staff continues the bass line with notes and chords, including a B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 7 and 7.

The fourth system of the Trio section features the right-hand staff with chords and a melodic line, some marked with 'M'. The left-hand staff has a bass line with notes and chords, including a B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 7 and 7.

The fifth system of the Trio section shows the right-hand staff with chords and a melodic line, some marked with 'M'. The left-hand staff has a bass line with notes and chords, including a B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 7 and 7.

The sixth system of the Trio section features the right-hand staff with chords and a melodic line, some marked with 'M'. The left-hand staff has a bass line with notes and chords, including a B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 7 and 7.

The seventh system of the Trio section includes first and second endings. The right-hand staff has chords and a melodic line, some marked with 'M'. The left-hand staff has a bass line with notes and chords, including a B-flat note. Fingerings are indicated with numbers 7 and 7.

41. Марш.

Є.Адамцевич.

Урочисто

The musical score is written for piano and right hand. It begins with a treble clef, a 4/4 time signature, and a forte (*f*) dynamic. The first system includes a repeat sign with first and second endings. The second system features a *mf* dynamic. The third system includes a first ending. The fourth system includes a *f* dynamic. The score concludes with a repeat sign and first and second endings. Various fingering numbers (7) and articulation marks (M) are present throughout the piece.

First system of musical notation, featuring piano accompaniment with chords and a melodic line in the right hand.

Second system of musical notation, including trills (trw) and a dynamic marking of *p*.

Third system of musical notation, showing complex chordal textures and fingering.

Fourth system of musical notation, featuring arpeggiated chords and a melodic line.

Fifth system of musical notation, including first and second endings.

Sixth system of musical notation, featuring a forte dynamic marking (*ff*) and a repeat sign.

Післямова

Є природна потреба, природний потяг людини як соціального біологічного виду до гурту, до спілкування, до спільної діяльності. Саме ця потреба зумовила зародження й розвиток художнього мистецтва як засобу спілкування. Марші застосовуються у різних життєвих ситуаціях. Знайомство з різновидами маршів допоможе учням усвідомити важливу роль маршової музики в нашому житті, збагатить їхні уявлення про марш. Саме саме маршування, як єднання завжди давала українцям незрівнянне й незабутнє переживання душевного контакту, близькості, єдності з собі подібними.

Ставлення вчителя мистецтва до рухово - танцювальної діяльності дітей відображається на загальних результатах його роботи. Якщо вчитель у своїй діяльності втілює традиції вітчизняного козацького єднання - маршовитості рухових та танцювальних навичків його учнів буде високим. Зберегти народні традиції без допомоги вчителів практично неможливо [11].

Рух як вид музично-виконавської діяльності дітей дошкільного , шкільного віку, є найулюбленішим видом музичної діяльності. Його значення різноманітне: сприяє розвитку не лише музичних здібностей, а й мислення, впливає на естетичні і моральні почуття, викликаючи в школярів яскраві емоції.

Щоб розвивати і виховувати музичні здібності та любов до всіх жанрів мистецтва вчителю необхідно знати безліч різножанрових творів.

Сподіваємося, що запропонований слегшений нотний професійно-педагогічний матеріал та методичні рекомендації до його опанування спростять підготовку здобувачів мистецьких вищих закладів освіти, будуть сприяти інтенсивному процесу підготовки їх до практичної роботи з дітьми, а також стануть у нагоді всім, кому подобається музикування на баяні та акордеоні.

Список використаних джерел

1. Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 1 кл. / Л.С. Аристова, В.В. Сергієнко; – Київ, Видавничий дім «Освіта», 2012. – 128 с.
2. Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л.С. Аристова, В.В. Сергієнко; – Київ, Видавничий дім «Освіта», – К.: Видавничий дім «Освіта», 2015. – 128 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2289 з змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013.
4. Кондратова Л.Г. Музичне мистецтво: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. Г. Кондратова. – Тернопіль. Навчальна книга «Богдан», 2013. – 176 с.
5. Кондратова Л.Г. Музичне мистецтво: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. Г. Кондратова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. – 206 с.
6. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – Київ: Школяр, 2012. – 144 с.
7. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – Київ: Школяр, 2012. – 144 с.
8. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – К.: Школяр, 2013. – 180 с.
9. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – Київ: Школяр, 2015. – 176 с.
10. Музичне мистецтво. Програма для загальноосвітніх навч. закл. 1-4 кл. / Л.О. Хлебникова, Л.О. Дорогань, І.М. Івахно, Л.Г. Кондратова, О.В. Корнілова, О.В. Лобова, Н.І. Міщенко. Київ – 2015. – 176 с.
11. Мистецтво. Програма для загальноосвітніх навч. закл. 5-9 кл. /Л.М. Масол, О.Я. Коваленко, Г.І. Сотська та ін. Київ – 2015. – 186 с.

12. Масол Л.М., Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. /Л.М. Масол, Л.С. Аристова. – Х.: Сиція, 2013. – 160 с.
13. Масол Л.М., Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. /Л.М. Масол, Л.С. Аристова. – Х.: Сиція, 2014. – 176 с.
14. Методика викладання гри на спеціальному інструменті : метод. рек. для студ. спец. 6.020204 „Музичне мистецтво (Народні інструменти)”. – Луганськ :ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2015. – 103 с.
15. Ороновська Л. Д. Педагогічні умови прилучення молодших школярів до духовних цінностей на уроках музики [Текст]: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Лариса Дмитрівна Ороновська; – Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 186 с.
16. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за Європейською кредитно-трансферною системою в Харківському гуманітарно-педагогічному інституті. /Розроб.: Г.Ф.Пономарьова, Л.О.Петриченко, А.А.Харківська. – Харків: ХГПІ, 2010. – 52 с.
- 17.Снедкова Л. Співробітництво викладача і студента при розробці індивідуальної освітньо-професійної програми з інструментально-виконавських дисциплін. // Кредитно-модульна та модульно - рейтингова системи організації навчального процесу в коледжах і технікумах. Стан. Проблеми. Перспективи: //Зб. Матеріалів науково методичної конференції . — Харків, 2008 . — С. 303— 305.
18. Робочі програми навчальних дисциплін «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)», «Додатковий музичний інструмент (баян акордеон)», «Акомпанемент». /Снедкова Л.А.; Комунал. закл. «Харків.гуманіт.-пед.акад.» Харків.облради.Харків. 2017. – 50 с.

19. Указ Президента України Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] / Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Президент України; Указ, Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

Додаток 1. Орієнтовне календарне планування аудиторної та самостійної роботи студентів

(за програмою предмету «Мистецтво» в ЗССО [4-13].

Досвід навчання студентів гри на народних музичних інструментах в умовах ЕКТС свідчить, що основний навчальний музичний матеріал дисциплін (репертуар) доцільно групувати за змістовими модулями: технічний, класичний, професійно-педагогічний. Такий добір змістових модулів відповідає традиційному поділу навчального репертуару на технічну частину (гами, етюди тощо), класичну (поліфонія, велика форма, обробки фольклорних музичних творів, оригінальні твори для народних інструментів) та професійно-педагогічний репертуар – інструментальні п'єси, пісні тощо [17].

Професійно-педагогічний репертуар, який рекомендовано у практичному хрестоматії – найвідоміші твори у жанрі «Марш» вивчаються студентами під час виконання індивідуальних навчальних завдань за робочим навчальним планом.

Цей змістовий модуль навчальних дисциплін «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)», «Додатковий музичний інструмент (баян, акордеон)», «Акомпанемент» має бути спрямований на підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва ЗССО та музичних керівників ДЗО до музично-просвітницької діяльності в межах навчального процесу та в освітній роботі.

Провідними завданнями мають стати:

- інтеграція знань і вмінь, набутих здобувачами у процесі вивчення психолого-педагогічних (педагогіки, вікової та педагогічної психології, методики музичного виховання) та фахових дисциплін (теорії та історії музики, хорового класу, диригування, постановки голосу тощо);
- напрацювання та постійне розширення різноманітного репертуару, що має бути покладений в основі майбутньої музично-просвітницької роботи;
- виховання творчого ставлення до організації музичної просвіти різних вікових груп дітей, молоді та дорослих.

Досягнення основного завдання змістового «Професійно-педагогічний» модуля — виховання інтересу, любові, потреби в спілкуванні з мистецтвом можливо тільки в тому випадку, якщо здобувачі придбають необхідні навички в опанування інструментального творів в жанрі « Марш» запропанованих в хрестоматії .

Поряд з формуванням та удосконаленням суто виконавських умінь і навичок під час опанування завдань модуля «Професійно-педагогічний» студентам слід підготувати анотацій до вивчених творів, розробити фрагменти бесід, лекцій-концертів, музичних вечорів та інших освітніх заходи музично-просвітницької спрямованості.

Для практичної роботи в загальному освітньому закладі студентам здобувачам пропонуємо використовувати твори жанру « Марш» під час опанування наступних тем в чинних мистецьких програмах:

Тема	Орієнтовні твори для виконання (альтернативний варіант)	Термін опанування, назва дисципліни
Знайомство з маршем. 1 клас. Марш. Різновиди маршів. 2 клас.	« Марш дошкілят ». К. Лонгшамп-Дружкевичова. « Марш каченят ». О. Сударіков. Марш . М. Робер. « Туш ». Музика народна. « Козак ». Ю. Щуровський .	«Додатковий музичний інструмент (баян , акордеон)» 1 курс ,1 семестр. «Додатковий музичний інструмент (баян , акордеон)» 1 курс ,2 семестр.
Марш — засоби музичної виразності. 2 клас.	« Наче марш ». Д. Кабалевський. Марш . В. Волков. Марш . Т. Кларк. Марш . В. Сорока.	«Акомпанемент», 2 курс .1 семестр.
Маршовість – важлива якість музики. 3 клас.	« Військовий марш » .Й.Гайдн. « Горн ». М. Чайкін. « Барабан ». Д. Кабалевський.	«Додатковий музичний інструмент (баян , акордеон)» 2 курс ,2 семестр.
Парад маршів. 4 клас.	Марш . Д Шостакович. Марш . Є. Юцевич. Марш . Є.Юцевіч Марш . Л.Шульгін. « В похід ». В.Клін.	«Основний музичний інструмент (баян, акордеон)» 2 курс, 2 семестр. «Акомпанемент», 3 курс ,1 семестр
Музичні жанри: пісня, танок, марш. 5 клас.	Марш . Р.Шуберт « Похідний марш ». Д. Кабалевський. Марш . Є. Марченко. Марш дерев'яних солдатиків . П.І. Чайковський. Марш . Р. Шуман. Марш . В. Власов. « Військовий барабанщик ». Г. Беляєв.	«Основний музичний інструмент (баян, акордеон)» 3 курс, 2 семестр

Ритм– основа маршу. 6 клас	« Авіамарш ». Ю. Хайт. « Барабанщик ». Д. Кабалевський.	«Основний музичний інструмент (баян, акордеон)» 4 курс, 1 семестр
Жанри музики: старовинні марші.6 клас	« Турецький марш ». В. Моцарт. « Весільний марш ». Ф. Мендельсон. « Прощание славянки ». « Старовинний марш ». А. Агапкін. « Персидський марш ». І. Штраус.	«Додатковий музичний інструмент (баян, акордеон)» 4 курс, 2 семест.
Основні властивості музики: пісенність, танцювальність, маршовість 7 клас	« Марш дерев'яних солдатиків ». П. Чайковський. Для дуету. « Марш солдатів ». В. Шаїнський. « Марш Гардемаринів ». В. Лебедів.	Основний музичний інструмент (баян, акордеон)» 5 курс, 1 семестр.
Музика мого народу. Твори в жанрі марш українських композиторів 8 клас.	« Козак ». Ю. Щуровський . Марш . Є. Дербенко.	«Основний музичний інструмент (баян, акордеон)» 5 курс, 2 семестр.
Музика мого народу- славетні твори.	« Гей, ви козаченьки ». Муз. Т. Татарченка, сл. В. Крищенко. « Запорізький марш ». Є.Адамцевич.	«Основний музичний інструмент (баян, акордеон)». 6 курс, 1 семестр.

СИЛАБУС
курсу «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)»

Назва курсу	Спеціальний музичний інструмент
Інформація про курс	Курс рекомендовано здобувачам ступенів вищої освіти «бакалавр», які отримують педагогічну освіту, зокрема зі спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Тривалість курсу	450 годин (15 кредитів ECTS)
Очікувані результати навчання	<p>Процес гри на музичному інструменті є предметом вивчення навчальної дисципліни «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)». Технічне знання виконання специфічних прийомів, засобів звуковилучення, вивчення музичних творів різних епох та стильових напрямків, творів дитячого професійно-педагогічного репертуару ЗЗСО, ДЗО.</p> <p>Майбутні бакалаври, опановуючи курс, мають <i>знати</i>: основи виконавської майстерності; закономірності стилю, жанру творів, особливості і риси; специфіку роботи над творами класичного і дитячого вокального репертуару; професійно-педагогічний дитячого репертуар та принципи його добору в професійній діяльності; послідовність, види, форми та методи репетиційної роботи та публічних виступів; принципи роботи над музичним твором і задачі навчального процесу; особливості динамічних, ритмічних та тембрових особливостей інструментального виконавства; механізми сценічної витримки та психоемоційної саморегуляції.</p> <p>Бакалаври мають <i>вміти</i>: самостійно розучувати твори різних епох, художніх напрямів, стилів і жанрів; виконувати музичні твори сольо, в ансамблі, у якості акомпаніатора; використовувати теоретичні та практичні знання в процесі читання нот з аркушу; добирати необхідні музичні приклади для проведення бесід, дискусій з проблеми мистецтва, культурно-мистецьких заходів; визначати фразування, агогіку, штрихи, динаміку у творах, що розучуються; творчо застосовувати набуті базові знання, вміння, навички та власний виконавський потенціал у освітній роботі; створювати власні художні концепції в інструментально-виконавській та музично-педагогічній діяльності.</p> <p>У результаті вивчення курсу здобувач вищої освіти оволодіває такими компетентностями:</p> <p style="padding-left: 40px;">Загальні:</p> <p style="padding-left: 40px;">ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності;</p> <p style="padding-left: 40px;">ЗК 3. Здатність адаптуватися до нових ситуацій та</p>

здатність до професійної мобільності;

ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 5. Здатність аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати у процесі вирішення фахових завдань;

ЗК 6. Здатність до прийняття рішень на основі загальнолюдських, естетичних, художніх, професійних та особистісних цінностей, морально-етичних норм;

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

ЗК 8. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях в процесі практичної підготовки;

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК 11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання впродовж життя та саморозвитку;

ЗК 12. Дотримання етичних принципів толерантності, співробітництва, діалогу як з погляду професійної доброчесності, так і з погляду розуміння можливого впливу досягнень освіти на соціальну сферу; здатність цінувати різноманіття та мультикультурність;

ЗК 14. Здатність до аналізу та оцінки сучасних соціальних, освітньо- культурних, мистецьких процесів та явищ у навчанні та професійній діяльності;

ЗК 15. Здатність планувати педагогічну діяльність, здійснювати навчання та виховання учнів відповідно до педагогічних закономірностей і принципів.

3 Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність демонструвати виконавські (інструментальні, вокально-хорові), інтерпретаційні, артистичні та організаційні уміння;

ФК 2. Здатність вільно використовувати музично-педагогічний тезаурус на основі системи історико - теоретичних знань з музичної педагогіки, інформаційних технологій, сучасного музикознавства, технології виховної, організаційної, художньо-творчої роботи в закладах освіти;

ФК 5. Здатність свідомо поєднувати інноваційні освітні та мистецькі технології з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці;

ФК 6. Здатність до розроблення навчально-

методичних матеріалів для організації та проведення уроків музичного мистецтва;

ФК 7. Здатність підібрати адекватний віковим характеристикам музичний матеріал, формувати здатність до сприйняття творів музичного мистецтва широкого діапазону;

ФК 8. Здатність створювати креативне освітнє середовище, що сприяє музичному розвитку та формуванню предметних компетентностей учнів різного віку;

ФК 9. Здатність до оволодіння вміннями творчої розробки, змістовного наповнення та оформлення позакласних та позашкільних музично-виховних заходів (лекції-концерти, концерти, музичні бесіди, конкурси, музичні квести тощо);

ФК 10. Здатність виявляти емоційну чутливість, рефлексію, ціннісне ставлення до музичних творів, здійснювати активне сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення й художньо-педагогічне тлумачення змісту і смислу творів музичного мистецтва;

ФК 11. Здатність дотримуватися правил діалогічної взаємодії з колегами, учнями й вихованцями, їхніми батьками, уміння виховувати сумісність і згуртованість музичного колективу;

ФК 12. Здатність застосовувати методи ідентифікації, діагностування, корекції особистісного й музичного (художнього) розвитку учнів,

ФК 13. Здатність демонструвати уміння застосовувати отримані знання при рішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних задач з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей учнівських колективів і конкретних педагогічних ситуацій;

ФК 14. Здатність здійснювати педагогічну, музично-просвітницьку і організаційно-виховну функції, застосовувати навички публічної музично-педагогічної, музично-виконавської та художньо-просвітницької діяльності, публічної етичної поведінки;

ФК 15. Здатність формувати повноцінне сприймання творів мистецтва, розвивати творчі здібності особистості у процесі комплексного використання різних видів мистецтва, виховувати бажання займатись музичною творчістю, сприяти розвитку естетичного смаку, потреби берегти, продовжувати і примножувати

культурні традиції свого народу, усвідомлювати процес національного відродження й розвитку української музичної культури та мистецтва;

ФК 16. Здатність орієнтуватися у психолого-педагогічних засадах художньо-естетичного розвитку дітей та молоді засобами музичного мистецтва та художньої культури;

ФК 17. Здатність застосовувати вербальний коментар щодо виконання та розуміння музичних творів у доступній для школярів формі.

Програмні результати навчання

Знання: ПРН 1 Знання музичної термінології, розуміння основних концепцій, теорії та специфіки музикознавчих наук.

ПРН2. Знання теорії та методики викладання музичного мистецтва.

ПРН3. Знання сучасних теоретико-методологічних основ педагогіки, загальної та вікової психології, закономірностей, психолого-педагогічних умов та засобів навчання, виховання, розвитку учнів відповідно їх віковим та індивідуальним особливостям.

ПРН4. Знання сучасних технологій музичної освіти з метою їх оптимального впровадження у професійно-педагогічну діяльність.

ПРН5. Знання специфіки використання методів, способів, форм музично-педагогічної та просвітницької діяльності вчителя.

ПРН7. Знання закономірностей, форм та методів роботи над музичним твором.

Уміння

ПРН8. Уміння проектувати освітній процес у ЗЗСО, ДЗО, визначати цілі, зміст, методи та форми викладання музичного мистецтва та на основі аналізу обирати оптимальні технології музичної освіти.

ПРН9. Володіння методами роботи над музичними творами різної форми, жанру, стилю.

ПРН10. Володіння методикою планування, організації та проведення музично-виховних заходів різних типів, форм, жанрів.

ПРН11. Володіння музичним інструментарієм (основний до додатковий музичні інструменти), основними виконавськими навичками, техніками читання з нотного аркуша, транспозиції, акомпанементу

ПРН12. Володіння техніками постановки голосу та розвитку вокально-хорових навичок, диригування, артистизмом, виконавською надійністю (самооцінка, самоконтроль), техніками читання з нотного аркуша, транспозиції, імпровізації.

ПРН13 Уміння відтворювати художню концепцію

	<p>музичного твору, його форму і стиль, реалізовувати його педагогічний потенціал.</p> <p>ПРН14. Володіння навичками збору і обробки інформації, правилами аналізу наукової літератури, методологією організації наукових досліджень в галузі музичної освіти, професійною лексикою; професійною культурою, навичками наукової дискусії.</p> <p>Комунікація</p> <p>ПРН15. Уміння на високому культурному рівні спілкуватися державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН17. Уміння встановлювати соціально-психологічний комунікативний контакт, індивідуально орієнтовану взаємодію, за принципами толерантності, діалогу, етичних норм в мистецькому, педагогічному та учнівському колективах.</p> <p>Автономія і відповідальність:</p> <p>ПРН19. Здатність усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя з метою самовдосконалення та розповсюдження наукових знань з музичного мистецтва.</p> <p>ПРН20. Здатність відповідально ставитись до виконуваної роботи, самостійно приймати рішення, досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.</p>
<p>Ключові слова</p>	<p>Музичне мистецтво, інструментальне виконавство, музична професійно-педагогічна діяльність народні інструменти, баян, акордеон, акомпаніатор, жанр, стиль, науково-дослідна діяльність у сфері музичного мистецтва, концертний (публічний) виступ, музичний твір, виконавська інтерпретація.</p>
<p>Тижневий розклад</p>	<p>3 години на тиждень (аудиторна робота), 3 години на тиждень (самостійна робота).</p>
<p>Теми</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування технічного апарату студентів в умовах відмінності характерних особливостей музичних творів. 2. Робота над гаммами, етюдами, вправами. 3. Удосконалення навичок зміни міха. Вивчення техніки ведення міху як однієї з основ вимови музичної фрази. 4. Вивчення штрихової різноманітності виконуваного матеріалу в контексті образного початку. 5. Поліфонічні твори. Розвиток навичок поліфонічного мислення на прикладах творів, написаних у вигляді подголосочної, контрастної, імітаційної поліфонії.

	<ol style="list-style-type: none"> 6. Розвиток динамічного слуху як основи реалізації творчого завдання. 7. Вивчення законів розвитку музичного матеріалу. 8. Фразування, засоби членування і об'єднання в музиці. 9. Динаміка як засіб виразності і засіб членування і об'єднання в музиці. 10. Логіка використання апплікатурних принципів. 11. Виховання відчуття пульсу і реалізації його в звучанні. 12. Робота над великої формою. Образна багатоплановість, точна передача зміни характеру, роль сполучного матеріалу; 13. Темп як засіб виразності, об'ємності матеріалу; 14. Динаміка, штрихи, темп, характер, фактура як засоби виконавської інтерпретації 15. Вокально-пісенні твори професійно-педагогічного репертуару . 16. Твори професійно-педагогічного репертуару для сприймання. 17. Народна музика. Обробки та перекладення. 18. Твори композиторів - класиків. 19. Твори сучасних композиторів для дітей. 20. Сучасна естрадна музика.
Процес навчання	<p>Процес навчання відбувається у формі індивідуального аудиторного (традиційного) навчання. Курс завершується екзаменом.</p> <p>Для забезпечення навчального процесу для здобувачів підготовлені різноманітні матеріали різного рівня складності: інструментальні твори, твори вокально-пісенного характеру; презентації, відеоматеріал; творчі та проблемно-пошукові завдання, посилання на ресурси в мережі Інтернет.</p>
Дати і місце заліку	За розкладом
Біографія е-тьюторів	Л.А. Снедкова – кандидат мистецтвознавства, доцент.
Інформація для підтримання зв'язку з е-тьютором	snedkova@gmail.com
Попередня підготовка	Володіння навичками виконавської майстерності на рівні вимог до професійної підготовки студентів мистецького напрямку.
Як навчатися?	Здобувачі вищої освіти опрацюють нотний матеріал; опановують засоби музичної виразності; готуються до практичних занять; виконують завдання самостійного опрацювання; прослуховують твори що вивчаються у виконанні відомих виконавців. Наприкінці курсу проводиться державна атестація (екзамен).
Навчальні методи і прийоми, які будуть використовуватися протягом курсу	<p>Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:</p> <p>За джерелом інформації: словесні: пояснення, розповідь, бесіди; наочні: практично -</p>

	<p>виконавський показ, спостереження.</p> <p>За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.</p> <p>За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.</p> <p>За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача, самостійна репетиційна робота студентів з нотним матеріалом.</p> <p>Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: виконавський показ викладача; створення ситуації зацікавленості; заохочення до виконавсько-просвітницької діяльності.</p>				
Навчальні матеріали	Нотні збірники з професійно-педагогічним репертуаром для баяністів, акордеоністів; вокально-пісенні твори; музично-педагогічна література; відеотека, дискографія, Інтернет сайти.				
Необхідне устаткування	Аудіо-система для відтворення музичних записів, ноутбук (комп'ютер) для використання програм для урізноманітнення освітньо-творчого процесу.				
Групові / Індивідуальні види навчальної діяльності	<ol style="list-style-type: none"> Створення персонального навчального середовища на Google-диску. Опанування міжнародних стилів цитування та оформлення літератури. Створення мультимедійних презентацій. 				
Оцінювання					
Поточне тестування та самостійна робота					Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	
T1	T2	T1	T2	T1	
min	15	15		30	60
max	30	30		40	100
Критерії оцінювання	Критерії оцінювання різних видів навчальної діяльності прописані у кожному завданні				
Розклад сесії	За необхідністю				
Форум	За необхідністю				
Питання забезпечення дотримання законодавства у галузі інтелектуального права	Прослуховуючи цей курс, майбутній бакалавр погоджується виконувати положення Кодексу академічної доброчесності та його основні складові: складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб; надавати для оцінювання лише результати				

	власної роботи; не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів; використовуючи засоби ІКТ, створювати власні навчальні е-ресурси. Видання наукової продукції має відбуватися з дотриманням вимог Закону України «Про авторське право і суміжні права»
--	---

СИЛАБУС
курсу «Додатковий музичний інструмент (баян, акордеон)»

Назва курсу	Додатковий музичний інструмент
Інформація про курс	Курс рекомендовано здобувачам ступенів вищої освіти «бакалавр», які отримують педагогічну освіту, зокрема зі спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Тривалість курсу	210 годин (7 кредитів ECTS)
Очікувані результати навчання	<p>Поширити інструментальну підготовку студентів для роботи в загальних закладах середньої освіти та дитячих закладах освіти (ДЗО та ЗЗСО), ознайомити їх з навичками гри (на баяні, акордеоні) необхідними для супроводу пісень і танців на уроках мистецтва, а також на позакласних заняттях (зборах, конкурсах пісні та інших шкільних і позашкільних заходах).</p> <p>Майбутні бакалаври, опановуючи курс, мають знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • історію виникнення інструментів та еволюцією їх конструкції; • головні засоби виконавської виразності; • схеми необхідних акордів, які використовуються для гармонізації мелодій; • навички ведення і зміни міху; • різні форми і методи роботи над програмним репертуаром. • основи акомпанування хору, солістові або власному співу; • основні методи читати з листа нескладних творів з програми ЗЗСО та ДЗО, • основи перекладення, транспонування супроводу до пісень дитячого репертуару. • специфіку роботи над творами класичного і дитячого вокального репертуару; • професійно-педагогічний дитячого репертуар та принципи його добору в професійній діяльності;

- послідовність, види, форми та методи репетиційної роботи та публічних виступів;
- принципи роботи над музичним твором і задачі навчального процесу; особливості динамічних, ритмічних та тембрових особливостей інструментального виконавства;
- механізми сценічної витримки та психоемоційної саморегуляції.

Бакалаври мають:

- набути навички техніки гри на музичному інструменті,
- сформувати систему знань і навичок гри на музичному інструменті та оволодіти творами професійної і народної музичної культури,
- ознайомитись з певними теоретичними відомостями з музичної грамоти,
- ознайомитись з творчістю композиторів-народників,
- накопичити інструментальний репертуару для роботи в ЗЗСО, ДЗО.
- виконувати музично-просвітницьку діяльність за допомогою баяна, акордеона,
- визначати фразування, агогіку, штрихи, динаміку у творах, що розучуються;
- творчо застосовувати набуті базові знання, вміння, навички та власний виконавський потенціал у освітній роботі; створювати власні художні концепції в інструментально-виконавській та музично-педагогічній діяльності.

У результаті вивчення курсу здобувач вищої освіти оволодіває такими компетентностями:

Загальні:

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності;

ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 8. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях в процесі практичної підготовки;

ЗК 11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання впродовж життя та саморозвитку;

ЗК 15. Здатність планувати педагогічну діяльність, здійснювати навчання та виховання учнів відповідно до педагогічних закономірностей і принципів.

3 Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність демонструвати виконавські (інструментальні, вокально-хорові, диригентські), інтерпретаційні, артистичні та організаційні уміння;

ФК 2. Здатність вільно використовувати музично-педагогічний тезаурус на основі системи історико - теоретичних знань з музичної педагогіки, інформаційних

технологій, сучасного музикознавства, технологій виховної, організаційної, художньо-творчої роботи в закладах освіти;

ФК 5. Здатність свідомо поєднувати інноваційні освітні та мистецькі технології з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці;

ФК 6. Здатність до розроблення навчально-методичних матеріалів для організації та проведення уроків музичного мистецтва;

ФК 7. Здатність підібрати адекватний віковим характеристикам музичний матеріал, формувати здатність до сприйняття творів музичного мистецтва широкого діапазону;

ФК 8. Здатність створювати креативне освітнє середовище, що сприяє музичному розвитку та формуванню предметних компетентностей учнів різного віку;

ФК 9. Здатність до оволодіння вміннями творчої розробки, змістовного наповнення та оформлення позакласних та позашкільних музично-виховних заходів (лекції-концерти, концерти, музичні бесіди, конкурси, музичні квести тощо);

ФК 10. Здатність виявляти емоційну чутливість, рефлексію, ціннісне ставлення до музичних творів, здійснювати активне сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення й художньо-педагогічне тлумачення змісту і смислу творів музичного мистецтва;

ФК 11. Здатність дотримуватися правил діалогічної взаємодії з колегами, учнями й вихованцями, їхніми батьками, уміння виховувати сумісність і згуртованість музичного колективу;

ФК 14. Здатність здійснювати педагогічну, музично-просвітницьку і організаційно-виховну функції, застосовувати навички публічної музично-педагогічної, музично-виконавської та художньо-просвітницької діяльності, публічної етичної поведінки;

ФК 15. Здатність формувати повноцінне сприймання творів мистецтва, розвивати творчі здібності особистості у процесі комплексного використання різних видів мистецтва, виховувати бажання займатись музичною творчістю, сприяти розвитку естетичного смаку, потреби берегти, продовжувати і примножувати культурні традиції свого народу, усвідомлювати процес національного відродження й розвитку української музичної культури та мистецтва;

ФК 17. Здатність застосовувати вербальний коментар щодо виконання та розуміння музичних творів у доступній для школярів формі.

Програмні результати навчання

Знання: ПРН 1 Знання музичної термінології, розуміння основних концепцій, теорії та специфіки музикознавчих

	<p>наук.</p> <p>ПРН4. Знання сучасних технологій музичної освіти з метою їх оптимального впровадження у професійно-педагогічну діяльність.</p> <p>ПРН7. Знання закономірностей, форм та методів роботи над музичним твором.</p> <p>Уміння</p> <p>ПРН8. Уміння проектувати освітній процес у ЗЗСО, ДЗО визначати цілі, зміст, методи та форми викладання музичного мистецтва та на основі аналізу обирати оптимальні технології музичної освіти.</p> <p>ПРН9. Володіння методами роботи над музичними творами різної форми, жанру, стилю.</p> <p>ПРН10. Володіння методикою планування, організації та проведення музично-виховних заходів різних типів, форм, жанрів.</p> <p>ПРН11. Володіння музичним інструментарієм (додатковий музичні інструменти), основними виконавськими навичками, техніками читання з нотного аркуша, транспозиції, акомпанементу</p> <p>ПРН13 Уміння відтворювати художню концепцію музичного твору, його форму і стиль, реалізовувати його педагогічний потенціал.</p> <p>Комунікація</p> <p>ПРН15. Уміння на високому культурному рівні спілкуватися державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН17. Уміння встановлювати соціально-психологічний комунікативний контакт, індивідуально орієнтовану взаємодію, за принципами толерантності, діалогу, етичних норм в мистецькому, педагогічному та учнівському колективах.</p> <p>Автономія і відповідальність:</p> <p>ПРН19. Здатність усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя з метою самовдосконалення та розповсюдження наукових знань з музичного мистецтва.</p> <p>ПРН20. Здатність відповідально ставитись до виконуваної роботи, самостійно приймати рішення, досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.</p>
Ключові слова	Музичне мистецтво, інструментальне виконавство, музична професійно-педагогічна діяльність народні інструменти, баян, акордеон, акомпаніатор, жанр, стиль, науково-дослідна діяльність у сфері музичного мистецтва, концертний (публічний) виступ, музичний твір, виконавська інтерпретація.
Тижневий розклад	1 година на тиждень (аудиторна робота), 1 година на тиждень (самостійна робота).
Теми	21.Формування технічного апарату студентів в

	<p>умовах відмінності характерних особливостей музичних творів.</p> <p>22.Робота над гамами, етюдами, вправами.</p> <p>23.Вивчення техніки ведення міху як однієї з основ вимови музичної фрази.</p> <p>24.Удосконалення навичок зміни міха.</p> <p>25.Вивчення штрихової різноманітності виконуваного матеріалу в контексті образного початку.</p> <p>26. Поліфонічні твори.</p> <p>27. Фразування, засоби членування і об'єднання в музиці.</p> <p>28. Динаміка як засіб виразності і засіб членування і об'єднання в музиці.</p> <p>29. Логіка використання апплікатурних принципів.</p> <p>30. Темп як засіб виразності, об'ємності матеріалу;</p> <p>31. Динаміка, штрихи, темп, характер, фактура як засоби виконавської інтерпретації</p> <p>32. Вокально-пісенні твори професійно-педагогічного репертуару .</p> <p>33. Народна музика. Обробки та перекладення.</p> <p>34. Сучасна естрадна музика.</p>
Процес навчання	<p>Процес навчання відбувається у формі індивідуального аудиторного (традиційного) навчання. Курс завершується заліком.</p> <p>Для забезпечення навчального процесу для здобувачів підготовлені різноманітні матеріали різного рівня складності: інструментальні твори, твори вокально-пісенного характеру; презентації, відеоматеріал; творчі та проблемно-пошукові завдання, посилання на ресурси в мережі Інтернет.</p>
Дати і місце заліку	За розкладом
Біографія е-тьюторів	Л.А. Снедкова – кандидат мистецтвознавства, доцент.
Інформація для підтримання зв'язку з е-тьютором	snedkova@gmail.com
Попередня підготовка	Володіння навичками виконавської майстерності на рівні вимог до професійної підготовки студентів мистецького напрямку.
Як навчатися?	Здобувачі вищої освіти опрацьовують нотний матеріал; опановують засоби музичної виразності; готуються до практичних занять; виконують завдання самостійного опрацювання; прослуховують твори що вивчаються у виконанні відомих виконавців.
Навчальні методи і прийоми, які будуть використовуватися протягом курсу	<p>Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:</p> <p>За джерелом інформації: словесні: пояснення, розповідь, бесіди; наочні: практично - виконавський показ, спостереження.</p>

	<p>За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.</p> <p>За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.</p> <p>За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача, самостійна репетиційна робота студентів з нотним матеріалом.</p> <p>Методи стимулювання інтересу до навчання</p> <p>І мотивації навчально-пізнавальної діяльності: виконавський показ викладача; створення ситуації зацікавленості; заохочення до виконавсько-просвітницької діяльності за допомогою народних інструментів (баян, акордеон).</p>				
Навчальні матеріали	Нотні збірники з професійно-педагогічним репертуаром для баяністів, акордеоністів; вокально-пісенні твори; музично-педагогічна література; відеотека, дискографія, Інтернет сайти.				
Необхідне устаткування	Аудіо-система для відтворення музичних записів, ноутбук (комп'ютер) для використання програм для урізноманітнення освітньо-творчого процесу.				
Групові / Індивідуальні види навчальної діяльності	<p>4. Опанування міжнародних стилів цитування та оформлення літератури.</p> <p>5. Створення мультимедійних презентацій.</p>				
Оцінювання					
Поточне тестування та самостійна робота					Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	
T1	T2	T1	T2	T1	
min	15	15		30	
max	30	30		40	
					60
					100
Критерії оцінювання	Критерії оцінювання різних видів навчальної діяльності прописані у кожному завданні				
Розклад сесії	За необхідністю				
Форум	За необхідністю				
Питання забезпечення дотримання законодавства у галузі інтелектуального права	Прослуховуючи цей курс, майбутній бакалавр погоджується виконувати положення Кодексу академічної доброчесності та його основні складові: складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб; надавати для оцінювання лише результати				

	<p>власної роботи; не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів; використовуючи засоби ІКТ, створювати власні навчальні е-ресурси.</p> <p>Видання наукової продукції має відбуватися з дотриманням вимог Закону України «Про авторське право і суміжні права»</p>
--	--

Навчальне видання

Максим МЕЛЬНИЧЕНКО
Людмила СНЄДКОВА

Давні друзі наші – пісні, танці, марші

Навчально-методичний посібник
для здобувачів освіти I освітнього рівня «бакалавр»,
для здобувачів освіти II освітнього рівня «магістр»

Частина III

МАРШІ